

Research Article / Araştırma Makalesi

Sıkışan Ruh: *Doktor Jivago*'da İnanç, Toplum ve Ahlaki Çatışma

The Confined Soul: Faith, Society and Moral Conflict in *Doctor Zhivago*

Hüsnü GERELEGİZ¹

<https://doi.org/10.38060/kare.1677712>

Article Info

Received: 16.04.2025

Accepted: 16.07.2025

Keywords:

Doctor Zhivago,
Moral Conflict,
October Revolution,
Trapped Soul,
Soviet Union.

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 16.04.2025

Kabul Tarihi: 16.07.2025

Anahtar Kelimeler:

Doktor Jivago,
Ahlaki Çatışma,
Ekim Devrimi,
Sıkışan Ruh,
Sovyetler Birliği.

Atıf / Citation:

Gerelegiz, Hüsnü.
"Sıkışan Ruh: Doktor
Jivago'da İnanç, Toplum ve
Ahlaki Çatışma." *KARE*
no. 20 (2025):23-44.

Öz: *Doktor Jivago* (Доктор Живого, 1957) romanı, bu çalışmada inanç, toplum ve ahlaki çatışma temaları üzerinden ele alınmaktadır. Pasternak, inanç ile toplumsal değişim arasındaki etkileşimi incelerken, devrim sürecinin karakterlerin manevi ve ahlaki dönüşümleri üzerindeki etkisini vurgular. Romanın tarihi bağlamı, karakterlerin ruhsal çözülme ve yeniden doğuş süreçleriyle ilişkilendirilir. 'Sıkışan ruh' kavramı, bireylerin devrim ve toplumsal dönüşüm karşısında yaşadığı içsel çatışmaları anlatmada merkezi bir rol oynar. Eserin dilindeki Hristiyan temalar ve manevi diriliş figürleri, Pasternak'ın birey ve toplum ilişkisini nasıl derinlemesine ele aldığını ortaya koyar. Bu araştırma, *Doktor Jivago*'da inanç, toplum ve ahlaki çatışma temalarının nasıl işlendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle bireysel inanç ile toplumsal değişim arasındaki etkileşim, karakterlerin manevi dönüşümü ve Pasternak'ın 'sıkışan ruh' kavramını nasıl ele aldığı analiz edilmektedir. Roman, yalnızca tarihsel bir metin değil, aynı zamanda insanlık ve inanç üzerine evrensel bir edebi rehber olarak öne çıkmaktadır. Pasternak'ın toplumsal eleştirisi ve manevi arayışı, romanın derinliğini artırarak özgürlük ve vicdan mücadelesine evrensel bir bakış sunar.

Abstract: This study explores *Doctor Zhivago* through the themes of faith, society, and moral conflict. Pasternak examines the relationship between personal belief and societal transformation, emphasizing the revolutionary era's impact on characters' spiritual and ethical struggles. The concept of the 'trapped soul' highlights their internal conflicts as they navigate political and social upheaval. Christian motifs and themes of spiritual rebirth further illustrate Pasternak's nuanced portrayal of the individual's place within a rapidly changing society. The study analyzes how *Doctor Zhivago* addresses these themes by focusing on the tension between faith and ideology, the characters' moral dilemmas, and Pasternak's use of the 'trapped soul' as a narrative device. More than a historical novel, *Doctor Zhivago* serves as a universal literary exploration of humanity, faith, and resilience. Pasternak's social critique and spiritual reflection provide a profound perspective on the individual's struggle for freedom and moral integrity in times of upheaval.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Düzce, Türkiye, Kafkas Dilleri ve Kùltürleri, husnugerelegiz@duzce.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2378-6187>, ROR ID: <https://ror.org/04175wc52>.

Giriş

‘‘Ama yol haritası çoktan çizilmiş,
Ve son kaçınılmaz artık.
Yalnızım, her şey ikiye bölünmüş,
Hayat, bir tarlayı geçmek kadar kolay değil.’’

Boris Leonidoviç Pasternak²

Boris Pasternak’ın *Doktor Jivago* (Доктор Живаго, 1957) adlı eseri, bireyin inanç, toplumsal normlar ve ahlaki çatışmalar arasında sürdürdüğü varoluşsal mücadeleyi, dönemin tarihsel ve ideolojik dönüşümleriyle örülü bir zeminde inceler. Roman, Ekim Devrimi sonrası Rusya’sının toplumsal dokusunda bireyin etik ve manevi dünyasının, kolektif ideolojiler ve siyasal baskılar karşısında nasıl şekillendiğini katmanlı bir anlatımla sorgular. Eserin merkezinde insanın kendi değerlerini ve kimliğini, toplumsal düzenin ve devletin dayattığı normlardan bağımsız olarak inşa etme çabası yer alır. *Jivago*’nun yaşamı, bireysel özgürlüğün ve vicdanın, dışsal otorite ve kolektif beklentilerle sürekli sınındığı bir mücadeleye dönüşür. Burada bireysel değerler, kişinin kendi iç sesine, vicdanına ve ahlaki pusulasına sadık kalma iradesiyle anlam kazanır. *Jivago*’nun şiirlerinde ve hekimlik pratiğinde gözlenen etik tutum, onun yaşamı anlamlandırma biçiminin temelini oluşturur. Bu değerler, toplumsal baskıların ve ideolojik manipülasyonun ötesinde, insanın kendi varlığını ve özgünlüğünü koruma arzusunun bir yansımasıdır.

Ahlaki sorumluluk ise, bireyin kendi eylemlerinin sonuçlarını üstlenme ve bu eylemleri evrensel bir etik ilkeye göre değerlendirme zorunluluğu olarak öne çıkar. *Jivago*’nun savaş koşullarında taraf gözetmeksizin insanlara yardım etmesi, onun ahlaki sorumluluğunun toplumsal çıkar ya da ideolojik bağlılıkla değil, evrensel bir insanlık duygusuyla şekillendiğini gösterir. Bu yaklaşım, bireyin yalnızca kendisine değil, tüm insanlığa karşı bir sorumluluk taşıdığı ve etik kararların çoğu zaman toplumsal normlarla çatışabileceği gerçeğini ortaya koyar.

Toplumsal sorumluluk kavramı ise bireyin yaşadığı topluma karşı duyduğu aidiyet ve görev bilinciyle ilişkilidir. Ancak *Doktor Jivago*’da bu sorumluluk, Sovyet rejiminin kolektif ideolojisiyle özdeşleşmiş, bireyselliği bastıran bir baskı aracına dönüşmüştür. *Jivago*’nun yaşadığı yabancılaşma ve içsel çatışma, toplumsal sorumluluğun devletin mutlak otoritesiyle özdeşleştiği bir ortamda bireysel değerlerin ve ahlaki özerkliğin nasıl tehdit altına girdiğini çarpıcı biçimde gözler önüne serer.

Romanın inanç teması ise geleneksel dini dogmalardan ziyade insanın doğayla, sanatla ve kendi iç dünyasıyla kurduğu derin bağda anlam bulur. *Jivago*’nun inancı, Tanrı’ya ya da bir dine körü körüne bağlılık değil, insan ruhunun ve yaratıcılığının kutsallığına duyulan bir güven olarak belirir. Bu, bireyin anlam arayışının ve manevi bütünlüğünün, toplumsal ve tarihsel baskılar karşısında dahi sürdürülebileceğine dair bir umudu temsil eder. Bütün bunların ışığında *Doktor Jivago*, bireysel değerlerin, ahlaki sorumluluğun ve manevi özerkliğin, tarihsel ve toplumsal dönüşümler karşısında nasıl sınındığını çok katmanlı bir biçimde ortaya koyar. Roman, yalnızca Rusya’nın devrim sonrası çalkantılı atmosferinde bireyin etik ve varoluşsal mücadelesini görünür kılmakla kalm

az; aynı zamanda Batılı eleştirmenlerin de vurguladığı üzere bireycilik ve entelektüel özgürlük arayışının, ideolojik baskı karşısında bir direniş biçimi olarak temsiline dönüşür. Pasternak’ın anlatısı, ‘‘radikal bir alternatif’’ ve ‘‘başka bir dünyanın örneği’’ olarak insanın tarihin fırtınası içinde kendini kaybetmeme iradesini felsefi bir düzlemde işler.³ Böylece roman, bireyin ve insan ruhunun, toplumsal ve siyasal yapıların ötesinde evrensel bir manevi direniş ve özgürlük potansiyeli taşıdığına dair güçlü bir edebi tanıklık sunar.

Boris Pasternak’ın *Doktor Jivago*’yu yazma süreci, yalnızca bir edebi eseri ortaya koyma süreci olmanın dışında, aynı zamanda dönemin Sovyet politik yapısının ve toplumsal baskılarının derin izlerini taşıyan bir olgu olarak da karşımıza çıkar. 1917 Ekim Devrimi’nin hemen ardından yaşanan toplumsal ve politik değişimler, Pasternak’ın romanında yalnızca arka plan değil, aynı zamanda karakterlerin ideolojik ve ahlaki çatışmalarını şekillendiren bir dinamik olarak da yer alır. Öyle ki; roman, 1917 Ekim Devrimi’nin hemen sonrasındaki dönemde Sovyetler

² Şiir çevirisi yazara aittir.

³ E. P. Melnichuk, ‘‘Second Birth: Novel Pasternak Doctor Zhivago: Thirty Years after the Thaw,’’ *RUDN Journal of Literary Criticism*, no. 3 (2016): 56–59.

Birliği'ndeki toplumsal ve politik çalkantıları, insan ruhunun devrim ve savaşlar gibi büyük olaylar karşısındaki kırılganlığını ele almaktadır. Pasternak, Sovyetler Birliği'nde sanatçı olarak varlık gösterirken karşılaştığı ideolojik baskılarla ve sansürle yüzleşmek zorunda kalmış, bu süreç yazınsal üretim sürecini derinden etkilemiştir. Söz konusu zaman diliminde ideolojik denetimler, sansür uygulamaları ve bireysel özgürlüğün sınırlanması, onun yazma sürecinin en belirgin göze çarpan başlıca engelleriydi.

Pasternak, 1945 yılında romanı yazmaya başlar ve bu süreç on yıl sürer. Sovyetler Birliği, o dönemde edebi eserlerin devletin belirlediği sınırlar içinde kalmasını talep ederken, Pasternak'ın eserinde devrim, savaş, toplumsal dönüşüm ve bireysel özgürlük gibi temaların işlenmesi, onun edebi özgürlüğünü kısıtlayan unsurlar arasında yer almıştır. Pasternak, edebi üretiminde devletin öngördüğü normları ve sosyalist gerçekçilik ilkelerini esas almak yerine Doktor Jivago'da bireyin iç dünyasını ve özgürlük arayışını merkeze alarak dönemin resmi sanat anlayışının sınırlarını bilinçli biçimde aşmıştır. Bu yüzden Sovyet yönetimi, Pasternak'ın yazdığı her eseri sıkı bir şekilde denetliyordu. Doktor Jivago'nun içerdiği politik ve toplumsal eleştiriler, Sovyetler Birliği'nin resmî ideolojisine karşıt görüşleri barındırıyordu. Bu durum, romanın yayımlanmasını ve kabul edilmesini oldukça zorlaştırdı. Pasternak, eserini Batı'ya göndermek zorunda kaldı ve ilk kez 1957 yılında İtalya'da roman yayımlandı.

Sovyetler Birliği'nde yasaklanan roman, Pasternak'ın yaşadığı kültürel ve politik yabancılaşmayı da simgeliyordu. Romanın Batı'da yayımlanması Sovyet hükümetini öfkeliendirdi ve Pasternak, Batı'daki romanının yayımlandığı dönemde dünya çapında büyük bir ilgiyle karşılanırken, Sovyetler Birliği'nde dışlanmaya başladı. 1958'de Doktor Jivago'nun sayesinde kazandığı Nobel Edebiyat Ödülü, Pasternak'ın üzerinde büyük bir baskı yaratmıştı. Boris Pasternak, 1958 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmesinin ardından Nobel Komitesi'ne gönderdiği ilk telgrafta bu uluslararası takdirin kendisinde yarattığı memnuniyet ve onuru açıkça ifade etmiştir. Ancak, Sovyet otoritelerinin yoğun baskısı ve ödülün siyasi anlamda yaratacağı sonuçlar nedeniyle, kısa süre sonra ikinci bir telgrafta ödülü kabul edemeyeceğini bildirmiştir. Bu durum, Pasternak'ın elde ettiği bireysel başarı ve dünya çapındaki itibarı ile yaşadığı ülkenin baskıcı siyasi düzeni arasında sıkışıp kaldığını gösterir. Sanatçının kendi iradesi ve özgürce hareket etme isteği, devletin katı ideolojik baskısı karşısında gölgede kalmış; böylece Pasternak'ın zaferi, dönemin ağır siyasi koşullarıyla gölgelenmiştir. Bu durum, Pasternak'ın sanatını ve özgürlüğünü devlet denetiminden çıkarma arzusunu simgelerken, aynı zamanda Sovyet hükümetinin kültürel hegemonyasına karşı da ayrı bir duruş sergilemiş olduğunu göstermektedir. Doktor Jivago'nun yazılma süreci, yalnızca bir edebi eserin oluşturulma süreci olarak değil, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin totaliter yapısı ve bireysel özgürlüklerin kısıtlandığı bir dönemde bir sanatçının varlık gösterme çabası olarak okunmalıdır. Pasternak, eserini yazarken hem toplumsal değişimlerin hem de devletin ideolojik denetiminin etkisi altında kalmış, ancak Doktor Jivago'yu bu baskılara rağmen romanı yaratmayı başarmıştır. Bu yüzden yazım süreci yalnızca bir edebi üretim değil, aynı zamanda Sovyet totalitarizmine karşı bireysel özgürlüğü savunma mücadelesidir. Lenin'in "Parti Teşkilatı ve Parti Edebiyatı" (Партийная организация и партийная литература, 1905) adlı makalesinde ortaya koyduğu üzere Sovyet edebiyatı başından itibaren ideolojik bir çerçeveye oturtulmuş ve parti dışı edebiyatın varlığı reddedilmiştir. Bu yaklaşım, Stalin döneminde daha da katılaşmış; 1934'te kurulan Sovyet Yazarlar Birliği ve sosyalist gerçekçilik doktriniyle birlikte sanat ve edebiyat üzerindeki devlet kontrolü en üst düzeye ulaşmıştır. Stalin'in kültür politikası, sanatçıyı parti ideolojisine hizmet eden bir araç olarak görmüş, bireysel yaratıcılık ve özgürlük ise sistemli biçimde bastırılmıştır. Boris Pasternak ise bu ideolojik sınırlamalara karşı çıkarak sanatın ve edebiyatın özgür bir alan olması gerektiğini savunmuştur. Doktor Jivago'da yer alan "Neşeli olma, hayâller kurma nasıl bir meslek sayılmazsa, sanat da bir meslek sayılamaz." ifadesiyle edebiyatın devletin ideolojik bir aracı haline getirilmesini açıkça eleştirmiştir. Pasternak'ın bu tavrı, onu dönemin resmi sanat anlayışına ve Stalinist baskılara karşı konumlandırmış; bu nedenle yazar, ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Pasternak'a göre sanat yalnızca politik veya ideolojik amaçlara hizmet eden bir araç olmaktan ziyade bireyin iç dünyasını ve özgürlük arayışını ifade etmenin bir yoludur. Özellikle sosyalist gerçekçilik doktrininin sanatı tekdüze ve araçsallaştırılmış bir propaganda biçimine indirgediğini düşünen Pasternak, sanatçının özgün bakış açısını ve bireysel yaratıcılığını koruması gerektiğini savunmuştur. Doktor Jivago'da yer alan "Neşeli olma, hayâller kurma nasıl bir meslek sayılmazsa, sanat da bir meslek sayılamaz" ifadesi, Pasternak'ın sanatı kalıplara ve ideolojik sınırlara indirgeme çabalarına karşı duruşunun açık bir göstergesidir. Bu perspektif, onu dönemin resmi sanat anlayışından ve Stalinist kültürel politikalarından ayıran temel bir unsur olarak öne çıkar. Pasternak'ın sanat anlayışı, bireysel özgürlüğü ve estetik özerkliği merkeze alarak sanatın devlet müdahalesiyle

sınırlandırılmayacağını vurgulamaktadır.⁴ Pasternak'ın yaşadığı bu süreç, Sovyetler'de edebiyatın ideolojik kontrol altında tutulduğunu ve sanatçının bireyselliğini koruma mücadelesini gözler önüne sermektedir. *Doktor Jivago*, baskılara rağmen sanatını ve düşüncelerini ifade etme kararlılığının en somut örneğidir.⁵ Bu çerçevede değerlendirdiğimizde Pasternak'ın romanı, Sovyet dönemi Rus edebiyatının önemli bir dönüm noktasını işaret etmekle birlikte Pasternak'ın içsel çatışmalarının, Sovyet toplumunun baskıcı yapısının ve bireysel özgürlüğün korunmasının önemine dair ayrıca güçlü bir anlatı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanında inanç, toplum ve ahlaki çatışmaların temsiline yönelik kapsamlı bir analiz sunmaktır. Roman, Ekim Devrimi'nin ardından değişen toplumsal yapı içerisinde bireyin varoluşsal ve etik mücadelesini merkeze alarak ideolojik dönüşümlerin insanın manevi dünyası üzerindeki etkilerini tartışır. Pasternak, bireyin inanç ve ahlak ekseninde verdiği mücadeleyi, tarihsel değişimlerin bireysel kimlik üzerindeki yansımalarıyla birlikte ele alırken insan doğasının bu değişim karşısındaki direnç noktalarını farklı bir perspektiften değerlendirir. Çalışmada öncelikle *Jivago* 'nun inanç arayışı ve manevi dünyasının, devrimin dayattığı materyalist ve ideolojik gerçeklikle nasıl bir gerilim içinde olduğu incelenecektir. Bu çerçevede din ve ruhsallığın roman bağlamında nasıl şekillendirildiği ve bireyin ideolojik dönüşümlere karşı geliştirdiği tepkiler değerlendirilecektir.

Bu çalışma, romanın salt bir tarihsel anlatı olarak değil, bireyin ideolojik dönüşümler karşısındaki konumunu ve ahlaki direncini sorgulayıcı yaklaşımla bir metin olarak ele almayı amaçlamaktadır. Pasternak'ın söz konusu bu romanı, bireyin özgün varoluşsal sorgulamalarını, toplumsal ve siyasi dönüşümler bağlamında derinlemesine inceleyen bir eser olarak değerlendirilecek ve bu çizgide inanç, toplum ve ahlaki çatışma ekseninde çok yönlü bir çözümleme sunulacaktır.

***Doktor Jivago*'nun İç Dünyasına Edebi Bakış**

Rus edebiyatında tarihî dönemleri, köklü geleneklerin değişimini tasvir eden birçok eser bulunmaktadır. Büyük toplumsal çalkantılar, halkın kaderini değiştirir ve insanların yaşamlarını derinden etkiler, aileler ve kahramanların yaşamlarına yansıyan bu dönüşümler edebî eserlerde de kendine yer bulur. Ekim Devrimi; 1917 yılında Rusya'da gerçekleşen ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin temellerini atan devrim, yalnızca siyasi bir dönüşüm değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı derinden değiştiren bir süreçtir. Devrimin ardından mevcut monarşik düzenin yerini Sovyet rejimi almış, bu yeni düzen toplumsal yapıyı köklü bir biçimde değiştirmiş ve bu değişim bireylerin yaşamlarını derinden etkilemiştir. Bu söz konusu değişim, sadece toplumsal sınıfların yeniden yapılanmasına değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerine, değer sistemlerine ve yaşam biçimlerine de derin etkiler yapmıştır. Bu süreç, ekonomideki eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı ve toplumda daha adil bir düzen kurmayı hedeflemesine rağmen uygulamada ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Bu değişimin toplumsal yapı üzerindeki etkileri, özellikle toplumsal sınıflar arasındaki eski hiyerarşilerin ortadan kalkması ve yeni bir sınıf yapısının ortaya çıkmasıyla kendini göstermiştir. Sovyet yönetimi, bireylerin özgürlüklerini ve kişisel haklarını savunmalarına rağmen devletin ideolojik dayatmalarıyla toplum içerisinde çatışmaların başlamasına neden olmuştur.⁶ Bu bahsi geçen durum, bireylerin kolektivizm ile özgürlük arasında içsel bir çatışma yaşamasına ve devrim ideallerine ulaşmaya çalışırken varoluşlarını sorgulamalarına yol açmıştır.

Bahsedilen bu değişimin edebî yansımaları, özellikle Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanında görülmektedir. Pasternak, romanında devrimin toplumsal ve bireysel etkilerini derinlemesine ele alırken karakterlerinin ruhsal dünyalarında yaşadıkları ahlaki çatışmaları ve varoluşsal sorgulamaları ortaya koymayı başarabilmektedir. Roman, toplumsal yapının dönüşümüne ayak uydurmaya çalışan bireylerin içsel çatışmalarını, aşklarını, kimlik arayışlarını ve özgürlük kavramını vurgulamaktadır. Böylece, Ekim Devrimi'nin toplumsal yapıyı nasıl değiştirdiğini ve bunun bireyler üzerindeki etkileri, Pasternak'ın eserinde hem ideolojik hem de ruhsal bir çatışma olarak geniş bir yelpazeyle açığa çıkarılmaktadır.

⁴ Christopher Barnes, *Boris Pasternak: A Literary Biography: Volume 2, 1928–1960* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 142–143.

⁵ Salih Yılmaz, "Sovyetler Birliği'nde İdeolojik Bir Araç Olarak Tarihî Roman," *III. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni Bildirileri* içinde, (Konya: Türkiye Yazarlar Birliği, 2015), 285.

⁶ Onur Aydın, "Atatürk'ün Halkçılık İlkesi Bağlamında Gorkiy'in *Ana* Adlı Romanının Yeniden Yorumlanması," *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 12, no. 3 (2022): 2480.

Lev Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ı (*Война и мир*, 1869), tarihsel olayların ve büyük toplumsal değişimlerin ön planda olduğu geniş bir panoramaya sahip bir romandır. Tolstoy, Napolyon Savaşları'nı ve bu dönemin önemli şahsiyetlerini ayrıntılı biçimde ele alırken bireylerin yaşamlarını da bu büyük tarihsel akışın bir parçası olarak işler. Roman, toplumsal dönüşümleri ve kolektif deneyimleri merkeze alır. Buna karşılık Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago*'su, tarihsel arka planı geri planda tutarak odağını bireyin iç dünyasına ve kişisel yolculuğuna yöneltir. Pasternak, devrim ve iç savaş gibi sarsıcı olayların ayrıntılı betimlemesinden çok, bu olayların sıradan insanların hayatlarında yarattığı sarsıntıyı ve bireysel kimlik arayışını öne çıkarır. Romanın başkarakteri *Yuri Jivago*'nun yaşadıkları, toplumsal çalkantıların gölgesinde insanın kendi değerlerini ve varoluşunu koruma çabasını yansıtır. Tüm bunların ışığında *Savaş ve Barış* toplumsal ve tarihsel boyutu merkeze alırken *Doktor Jivago* bireyin yaşantısını, duygularını ve içsel çatışmalarını ön plana çıkarır. Pasternak, büyük tarihsel olayların gölgesinde bile bireysel deneyimlerin ve insan ruhunun göz ardı edilemeyeceğini güçlü bir şekilde vurgular. Ona göre büyük tarihî olaylar yalnızca kolektif değişimleri değil, aynı zamanda bireysel varoluş mücadelelerini de şekillendirir. *Yuri Jivago*, *Doktor Jivago* romanının ana karakteri olarak Ekim Devrimi'nin ve Sovyetler Birliği'ndeki toplumsal dönüşüm sürecinin ideolojik ve bireysel etkileriyle şekillenen karmaşık bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Romanın başkahramanı *Yuri Jivago*, 20. yüzyıl Rusya tarihinin en korkunç dönemi olarak kabul edilebilecek bir zaman diliminden geçer. Devrimi ve iç savaş yaşamak zorunda kalır. *Jivago*, hayatına müdahale eden, onu sarsan ve parçalayan olayların bir kurbanı olarak sunulmaktadır. Roman içerisindeki gerçekleşen olayları koşulsuz kabul etmesine rağmen *Jivago* onlarda tamamen eriyip kaybolmaz; aksine kendine özgü ve bütün bir birey olarak kalır. Ancak, olayların akışına boyun eğme arzusu ile bireyselliğini koruma isteği arasında derin bir çelişki bulunmaktadır. İşte bu çatışma, *Doktor Jivago*'nun kaderine trajik bir ton kazandırmaktadır. *Jivago* ve ona yakın olanların hikâyesi, yaşamları önce tren rayından çıkan, ardından devrim fırtınasıyla tamamen yıkılan insanların hikâyesidir. *Jivago*, devrimin ortaya çıkardığı toplumsal değişimlerle sürekli bir içsel çatışma yaşamaktadır. Bir yanda devrimin getirdiği kolektivizm ve eşitlik ideallerine duyduğu bağlılık, diğer yanda bireysel özgürlüğün ve insanın içsel dünyasının korunması gerektiğine dair güçlü bir inanç vardır. Bu çelişkili duygular, onun içsel dünyasında sürekli bir gerilim yaratmaktadır.

Doktor Jivago'nun bakış açısını ve eylemlerini belirleyen temel kriter, onun devrime karşı olan tutumudur. *Jivago*, devrimin karşısında olmayı aslında en son isteyecek kişidir; çünkü onun Rusya'ya bir rahatlama getireceğine içtenlikle inanmaktadır. Hayatı olduğu gibi görür ve onun kaçınılmaz sonunu fark etmeyecek biri değildir aslında. Kendini ve çevresini mahkûm olarak görür. Bu çelişkiyi çözmeye çalışırken *Jivago*, olaylara müdahil olmamayı seçer. Onun için en önemli şey ailesi ve evidir; bu yüzden günlük yaşama odaklanmayı, olup bitenleri dışarıdan bir gözlemci olarak izlemeyi tercih eder. Fakat zaman, *Jivago*'yu olayların aktif bir katılımcısı olmaya zorlar, onu sevdiklerinden koparır ve özel hayatını yıkar. Pasternak ve kahramanı için aile düşüncesi, toplumsal düşüncelerden daha değerlidir. Hatta romanın gündelik yaşam sahneleri incelendiğinde tarihî olaylardan daha canlı ve derin bir şekilde tasvir edilmektedir. Sıcak bir yuva, aile ortamı, sevgi ve huzur arayışı, bireyin zor bir dönemi aşabilmesi için en güçlü bağdır.⁷ Pasternak, bireyin çıkarları ile bir ülkenin çıkarlarının uyumsuzluğunu gözler önüne sererek aileyi zamana karşı konumlandırır. Romanda zaman, yıkıcı bir güçtür: *Jivago*'yu Moskova'daki evinden koparır, onu ailesinden ayırır, *Larisa*'dan mahrum bırakır. Nihayetinde zaman, onu önce ruhsal, sonra da fiziksel çöküşe sürükler. *Yuri Jivago*, huzurlu ve dış dünyadan kopuk bir aile ortamının peşindedir. Hayatı boyunca *Tonya*, *Lara* ve *Marina* ile aile kurmaya çalışmıştır ama kendi kontrolü dışında gelişen olaylar, onun umutlarını hep yıkmıştır.

Zaman, *Jivago*'nun yakınlarına olan tutumunu da etkilemektedir. Dış koşulların algısı, onun iç dünyasında derin izler bırakır ve her birey, *Jivago*'nun bilincinde belirli bir toplumsal olgunun simgesi hâline gelir. Karakterleri kafasında kurduğu ve tasarladığı bu figürlerle anımsamaktadır. Örneğin, *Lara* onun için devrimle özdeşleşir: "...yeni olan savaştı... yeni olan devrimdi... yeni olan Antipov'un kız kardeşiydi..." gibi ifadelerle hatırlar. Pasternak bu tür paralellikler kurarak çağın, bireyin özel yaşamına nasıl müdahale ettiğini ve onu zamanın akışına nasıl boyun eğdirdiğini gösterir. *Jivago*'nun trajedisi, onun bir sanatçı olarak toplumsal çatışmalara ve dünyanın adaletsizliğine karşı aşırı duyarlılığında yatmaktadır. Kahraman, yaşam yolculuğunu tarihsel süreçle birlikte değil, ondan ayrı zamanın akışına ters bir biçimde sürdürür. Bu durum, *Jivago*'nun olayları genel kabul görmüş bakış açılarından farklı bir perspektiften değerlendirmesine ve olup bitenin gerçek özünü kavramasına olanak tanır. Başlangıçta devrimi,

⁷ Ariadna Viktorovna Alexandrova, "Family Relationships in the Novel by B. L. Pasternak's *Doctor Zhivago*," *Society: Philosophy, History, Culture*, 12 (2024): 219.

aydınlık ve adil bir geleceğin başlangıcı olarak görse de zamanla anlık bir değişimin mümkün olmadığını fark eder. Roman boyunca kaçınılmazlık teması işlenmektedir. Pasternak'ın kullandığı sayısız sembol, onun dünyayı rastlantısal ve anlaşılmaz bir düzen içinde görme düşüncesini destekler. Yazara göre, insan iradesine bağlı olmayan olayların birleşimi, herkesin hayatını yönetmekte ve onu bitmek bilmeyen bir acıya dönüştürmektedir. İncil'e göre zorunlu olarak kabul edilen acılar ölümsüzlüğe ulaşmanın yoludur. Pasternak, bu dünya görüşünü kahramanına da aktarır ve böylece *Jivago* 'nun kaderine bir kurban rolü yüklenir.

Devrim fikirleri kökleştikçe *Yuri Jivago* 'nun hayatı giderek boşalmaya başlar. Onu yalnızca kişisel kayıplar değil, aynı zamanda çevresindeki toplumun adaletsizliği ve ikiyüzlülüğü de eziyet eder. Yaşam enerjisini kaybettikçe *Jivago* 'nun çevresindeki her şey fakirleşir, insanlarla olan bağları kopar, dostları ve yakınları birer birer ortadan kaybolur. Kahramanın ruhsal çöküşü giderek derinleşir. Bir zamanlar parlak ve benzersiz bir kişiliğe sahip olan *Jivago*, sonunda insan kalabalığı içinde kaybolur. Bu, *Jivago* 'nun suçu değildir. Doktor, yalnızca olayların kurbanı olmuştur aslına. Onun trajedisi, yalan ve ikiyüzlülük üzerine kurulu bir dünyaya uyum sağlayamamasında yatmaktadır; insanın birey olarak var olamayacağı bir dünya söz konusudur. Öyle ki, kahramanın ölüm sahnesi sıra dışı bir sanatçının trajik sonunu simgeler. Felaketlerin hiç durmaksızın yağdığı bir vagonda sıkışıp kalan ve kalabalık içinde boğulan bir insanın ölümünü andırır. Ölümü sessiz ve dramatiktir; tıpkı hayatı gibi, dış dünyanın acımasızlığı içinde kaybolan bir bireyin trajedisini simgeler. Pasternak, *Jivago* 'nun ölümünü bireyin tarihsel olaylar karşısındaki güçsüzlüğünü ve kayboluşunu vurgulayan bir metafor olarak kullanır. Bu ölüm sahnesi, eserin genel melankolik ve varoluşsal tonuna uygun bir kapanış niteliği taşır.

Romanın olay örgüsü ilerledikçe yazar ve kahramanı, devrime duydukları başlangıçtaki coşkudan, onu hayat, birey ve insan kaderi üzerinde bir şiddet aracı olarak görmeye doğru geçiş yapar. Devrim ve iç savaş, adalet ve aydınlık yaşam hayalleri ile evrensel insani değerlerin inkârını birleştirmeye çalışan yıkıcı bir güç olarak resmedilir. *Jivago* 'nun hikâyesi, devrim sonrası Rusya'da olup biteni ahlaki açıdan anlamaya çalışan Rus entelektüellerinin trajedisidir. Bireyin kaderi tarihsel olayların arka planında değil, bizzat tarihsel bir olay olarak sunulmaktadır.

Jivago 'nun içsel çatışmaları, onun bireysel inanç arayışıyla doğrudan bağlantılıdır. Devrim, *Jivago* 'yu yalnızca toplumsal değişimlerin etkisi altında bırakmaz, aynı zamanda bu değişimlerin onun ahlaki değerleri ve manevi inançları üzerindeki etkilerini de derinleştirir. *Jivago* 'nun kişisel değerleri ve inançları, devrim ve savaşın yarattığı kaotik ortamda sıkça sorgulanır. Devrim ve savaş gibi büyük toplumsal olaylar, *Jivago* 'nun hayatını artık sürekli olarak sorgulamasına yol açmıştır. Ancak bu sorgulama yalnızca toplumsal ideolojilerle sınırlı kalmaz; *Jivago*, aynı zamanda aşk, sanat, edebiyat, aile ve insanlık gibi kavramlarla içsel bir bağ kurarak yaşamın anlamını arar. *Jivago*, insan olmanın anlamını, aşkı ve yaşamın anlamını bulma çabası içindedir. Roman boyunca *Jivago* 'nun toplumsal değişimlere karşı geliştirdiği direnç, esasen bireysel özgürlüğün ve ruhsal özgürlüğün korunması gerektiği inancına dayanmaktadır. Bu yüzden, *Jivago* 'nun toplumsal yapılarla olan ilişkisi, onun kişisel varoluşsal arayışını şekillendirir. Devrim, *Jivago* 'nun içsel dünyasında özgürlük ve kolektivizm arasındaki gerilimi derinleştirirken, aynı zamanda bireysel kimlik ve toplumun dayattığı kolektif aidiyet arasındaki çatışmayı daha belirgin hale getirir. Bu süreç, sadece onun hayatını değil, aynı zamanda toplumun bireye karşı olan tavrını, bireysel kimlik ile toplumsal aidiyet arasındaki dengeyi de sorgular. *Jivago*, devrimin bir parçası olmakla birlikte, aynı zamanda bu dönüşümün içinde kendi kimliğini ve inançlarını bulma çabası içindedir. Daha sonra *Jivago* 'nun bireysel inançları, bu dönüşüm sürecinde bir kriz noktasına ulaşır. *Jivago* 'nun içsel çatışmaları, onun yalnızca devrimle değil, aynı zamanda toplumun bireye dayattığı kimlik ve değerler sistemiyle de sürekli bir mücadelesini simgelemektedir. Pasternak, *Doktor Jivago* 'da bu yaklaşımla bireyin toplumsal değişimlerin etkisiyle içsel arayışlara girmesini ve bu arayışların ahlaki, manevi ve toplumsal düzeydeki yankılarını derinlemesine keşfeder. *Jivago* 'nun yaşadığı içsel çelişkiler, yalnızca devrimci sürecin bireyler üzerindeki etkilerinin bir yansıması değil, ayrıca insan olmanın anlamını arayışının da bir ifadesidir.

Pasternak'ın Romanında Toplumsal Devrim ve Ahlaki Çatışma

Boris Pasternak, *Doktor Jivago* 'yu yazarken büyük bir içsel özgürlük duygusu içinde olduğunu belirtmiştir. Eser, yazarın manevi bir otobiyografisi olarak kabul edilebilir. Romanda, Pasternak'ın varlık anlayışı ve dünyanın birbiriyle bağlantılı olduğu, insanın kaderinin tüm insanlığın kaderiyle bağlantılı olduğu görüşleri açıkça

resmedilmektedir. İnsanlık tarihinin ve bireysel yaşamların birbirine bağlı olduğunu vurgulayan bu anlayış, eserin ana omurgasını oluşturur. Pasternak, bireyin kaderini tüm insanlığın kaderiyle ilişkilendirerek daha geniş bir toplumsal perspektife yer verir. Bu nedenle romanda kahramanın kişisel hayatı, tarihsel gelişmelerin ve yaşamın genel akışının yasalarını yansıtmayı amaçlamaktadır.

Doktor Jivago romanı, sadece başkahraman *Yuri Jivago*'nun bireysel yaşamını ve iç dünyasını anlatmakla kalmaz; aynı zamanda 20. yüzyılın başlarındaki Rusya'nın devrim ve iç savaş gibi çalkantılı dönemlerinin toplumsal ve siyasal atmosferini de derinlemesine yansıtır. Pasternak, karakterlerinin kişisel deneyimleri üzerinden dönemin karmaşık tarihsel süreçlerini ve bu süreçlerin sıradan insanların hayatlarındaki etkilerini gözler önüne serer. Bu yönüyle *Doktor Jivago*, bireysel yaşamın ötesine geçerek bir dönemin ruhunu ve tarihsel bağlamını okuyucuya aktaran kapsamlı bir tarihsel roman niteliği taşır. Bununla birlikte, romanın başkahramanına yönelik yapılan karşılaştırmalar eserin toplumsal ve bireysel düzlemler arasındaki ilişkisinin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Özellikle Pasternak'ın başkahramanının, Maksim Gorki'nin "*Klim Samgin'in Yaşamı*" (*Жизнь Клим Самгина, 1927-1936*) adlı eserindeki *Klim Samgin* karakteriyle kıyaslanması dikkat çekicidir. *Klim Samgin*, dönemin toplumsal ve siyasal çalkantıları içinde kendini bulmaya çalışan, toplumsal sorunlara duyarlı ancak çözüm üretme konusunda tereddütlü bir figür olarak tanımlanır. Benzer şekilde *Doktor Jivago*'nun başkarakteri de bireysel özgünlüğüyle öne çıkar; toplumsal dönüşümlerle kurduğu karmaşık ilişki ve içsel çatışmalarıyla yalnızca kendi kaderini değil, dönemin genel ruhunu da yansıtır. Pasternak'ın başkahramanı, Maksim Gorki'nin *Klim Samgin'in Yaşamı* eserindeki Rus toplumunun dönemin toplumsal ve siyasal yapısındaki çalkantıları yansıtan ve değişen Rusya'da kendisini bulmaya çalışan bir karakter olarak toplumsal sorunlara duyarlı ama çözüm bulma noktasında kararsız *Klim Samgin* karakteriyle kıyaslanmıştır.⁸ Bu eleştiriler, kahramanın bireysel özgünlüğüne ve eserinin toplumun genel yapısıyla kurduğu ilişkiye dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanında Ekim Devrimi ve sonrasında yaşanan toplumsal dönüşümler, bireyin hayatını ve değerlerini köklü şekilde sarsan bir olaylar silsilesi olarak ele alınır. Devrim, toplumsal düzeni radikal bir şekilde değiştirerek eski yaşam biçimlerini ortadan kaldırırken bireyin ahlaki, entelektüel ve ruhsal dünyasıyla keskin bir çatışmaya girer. Romanın başkahramanı *Yuri Jivago*, bu dönüşümün tam ortasında kalarak bireysel değerleri ile toplumsal değişimlerin dayattığı yeni normlar arasında sıkışır. *Jivago*, sanatsal ve entelektüel özgürlüğü temsil eden bir birey olarak devrimin dayattığı kolektivist değerlerle sürekli bir çatışma hâlinindedir.

Romanın temel içeriği, esasen bir insanın manevi öyküsüdür; *Jivago*'nun ruhsal yaşamıdır. *Yuri Jivago*, lirik bir kahramandır; duygusal ve iç dünyası zengin bir karakterdir. Roman da onun duygularını ve düşüncelerini ön plana çıkaracak şekilde şiirsel ve içten bir anlatımla yazılmıştır. Eserin ana anlam yükünü olaylar, yaşam koşulları ya da kahramanların eylemleri değil; kahramanların monologları, düşünceleri, sohbetleri ve mektupları taşır; çünkü bu bölümlerde dönemin bütün bu bahsedilen unsurları ustalıkla betimlenmiştir. *Yuri Jivago*, yaşadığı dönemde toplumda ortaya çıkan ahlaki bozulmaları ve insanların değer yargılarındaki değişimi açıkça görebilen bir karakterdir. Olaylara sadece kendi hayatı açısından değil, çevresindeki insanların yaşadıkları ve toplumun genel durumu üzerinden de bakar. Savaşın ve devrimlerin getirdiği karmaşada insanların nasıl savrulduğunu, eski değerlerin nasıl yitirildiğini gözlemleyip sorgular. Bu gözlemlerinin etkisiyle toplumsal değişimlere karşı hem eleştirel hem de umutlu bir yaklaşım geliştirir. *Jivago*, devrimin ideallerine başlangıçta umutla yaklaşır, onun bir tür yenilenme ve adalet getireceğine inanır. Ancak zamanla devrimin birey üzerindeki yıkıcı etkilerini görmeye başlar. Toplumsal düzenin dönüşümü, bireysel özgürlüğü ve bireyin kendini ifade etme hakkını büyük ölçüde sınırlar. Yeni rejim, bireyin özgür düşüncesine ve ahlaki seçimlerine yer bırakmayan kolektif bir kimlik yaratmaya çalışır. *Jivago* gibi bağımsız düşünen, sanata ve felsefeye önem veren bireyler, bu yeni düzen içinde kendilerini dışlanmış ve yabancılaşmış hissediler. Devrim, kahramanları farklı yönlerde sınava tabi tutar; ancak *Jivago*, hatalarına ve zorluklara rağmen insan ruhunun sanatsal ve entelektüel özgürlüğünü korumayı seçer. Onun şiirleri, bu ruhun bir devamı niteliğindedir ve romanın bir parçası olarak görülmelidir. Bu şiirler, kaderin kaçınılmazlığına duyulan bilinci ve bireyin özgür iradesiyle bu yazgıyı kabullenişini ifade eder.

⁸ Zhanna Anatolyevna Golenko, "Just One More from Stranger: The Problems of the 'Superfluous Personal' in Pasternak's Novel *Doctor Zhivago*," *RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism* 4 (2012): 29-34.

Roman boyunca *Jivago* 'nun karşı karşıya kaldığı temel çatışma, kişisel ahlak anlayışı ve bireysel özgürlüğü ile devrim sonrası toplumun dayattığı katı kurallar arasındaki uyumsuzluktur. Devrim, bireyden kolektif iradeye tamamen boyun eğmesini talep ederken *Jivago*, kendine özgü bir yaşam sürdürmek ve kendi ahlaki değerlerini korumak ister. Ancak bu tavrı onu yalnızlaştırır, hatta hayatta kalmasını zorlaştırır. *Jivago* 'nun yaşadığı temel çatışma da burada ortaya çıkar: *Jivago*, bireyin etik anlayışına ve entelektüel özgürlüğüne bağlı kalarak toplumsal dayatmalara karşı direnir. Ancak devrim sonrası Sovyet toplumunda bireysel özerklik kavramı yerini merkezi ideolojik yapıya boyun eğen kolektif bir bilinç formasyonuna bırakmıştır. Özellikle aşk hayatı üzerinden de bu çatışma derinleşir. *Jivago* 'nun *Lara* ile olan ilişkisi de bu çatışmayı simgesel bir düzlemde temsil etmektedir. Aşk, bireyselliğin en saf ve içsel ifadesi olarak görülürken, devrim sonrası kurulan toplumsal düzende özel yaşam bile kolektif bilincin ve ideolojik denetimin bir nesnesi hâline gelmiştir. *Jivago* ve *Lara* gibi karakterler, kendilerini bu yıkıcı tarihsel süreçten soyutlayarak aşk, doğa, kültür ve özgür düşünce gibi evrensel değerlere sığınır. Pasternak'ın buradaki mesajı; bireyin tarihin akışına kapılmadan kendi varoluşunu ve manevi dünyasını koruması gerektiğidir. *Jivago* 'nun *Lara* ile olan ilişkisi, sadece duyguların ifadesi değil, aynı zamanda devrimin kişinin özel hayatına nasıl müdahale ettiğinin bir göstergesidir. Devrimin sertleşen yapısı, insanların özel yaşamlarını bile ideolojik bir çerçeveye sokmaya çalışır ve duygusal seçimleri bile toplumsal düzenin gerekleriyle çelişebilir hale gelir.

Kültürlerarası bir bakış açısına sahip olmasıyla edebiyatın evrensel değerlerini vurgulamış ve yazın dünyasında önemli entelektüel bir figürü olan Bulgar edebiyatı ve kültürü üzerinde derin izler bırakmış bir edebiyatçı ve eleştirmen olarak tanınan Georgi Gachev, edebiyatı sadece sanat olarak değil, aynı zamanda toplumun bir yansıması ve kültürel bir taşıyıcısı olarak görmüştür. Georgi Gachev'a göre roman, adeta bir operadır; içinde libretto barındırır. Fakat bazı eleştirmenler, bu eseri sadece librettonun düzeyinde incelerken asıl önemli olanı kaçırmışlar: müziği duymak. *Jivago*, hayatın ta kendisidir. Tarih ve hayat, işte romanın ana temasıdır. Bu doğrultuda romanın yapısı ve anlamı üzerine yapılan tartışmalar daha da önem kazanır. 20. yüzyılda yaşanan olaylar, insanı ve doğayı tehdit etmeye başlamıştır. Rus edebiyatında geçen "*Don ve Matyora'nın sessizliği*" ifadesi, sadece doğadaki sessizliği değil, insanın doğadan ve köklerinden uzaklaşmasını anlatır. Bu sessizlik, doğanın ve eski değerlerin tehlikede olduğunu gösterir. Toplumdaki değişimler, doğa ve insan üzerinde olumsuz etki yapar. İnsan, doğa ve toplumla bağını kaybettikçe yalnızlaşır ve yabancılaşır. Sessizlik burada, yaşamın ve kültürün de sustuğu bir zamanı simgeler. Buna rağmen insan kültürü ve ruhu sayesinde bu akışa kapılmamaya çalışır. Tarihsel akıntıların insanı yalnızca bir kum tanesine indirgemeye çalıştığı dönemlerin geçmişte de yaşandığını bilen birey, bu süreçlere katılmaktan geri durur. Bu noktada, Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* adlı romanı ile anlamlı bir bağ kurulur. Romandaki başkahraman Yuri *Jivago*, tarihsel olayların (özellikle Ekim Devrimi ve iç savaşın) bireyin varoluşuna nasıl müdahale ettiğini sorgulayan bir figürdür. *Jivago*, entelektüel bir şair ve doktor olarak aklın, inancın ve insan ruhunun değerini korumaya çalışır. O, tarihin dayattığı ideolojik katılık ve kitlesel dönüşüme karşı bireysel bilinç, ahlaki duruş ve estetik duyarlılıkla direnmeye çalışır. *Jivago* 'nun yaşadığı yabancılaşma, çevresindeki insanların tarihsel ideallere teslim oluşu ve kendi iç dünyasındaki çatışmalar, *Don ve Matyora'nın sessizliği* ile aynı düzlemde yorumlanabilir. Her iki anlatı da tarihin sesi yükseldikçe doğanın, kültürün ve bireysel varoluşun sesinin nasıl kısıldığını, hatta susturulduğunu gösterir. Pasternak'ın sunduğu bu edebi direniş biçimi, bireyin tarihsel olaylara rağmen kendi iç sesiyle var olmaya çalışmasını, susturulmuş ama yok olmamış bir anlam arayışını temsil eder. Yani, tarihin gürültüsü arasında bile insanın kendisiyle ve dünyayla kurduğu sessiz ama vazgeçilmez bir bağ vardır.⁹ *Jivago* ve *Lara*, tam da bu noktada farklı bir yol izlerler. Tarihin sert akışına, toplumsal kaosa rağmen birbirlerine duydukları aşk onlara gerçek bir özgürlük alanı yaratır. *Jivago*, tarihsel süreçlerin insanı bir kum tanesine dönüştürme çabasında olduğu zamanlarda kendini bu akışa katılmaktan geri çeker. Akıp giden tarihe katılmak yerine kendi zaman-mekânını yaratmaya başlar. Bu yeni dünyada aşk, doğa, ruh özgürlüğü ve kültür gibi gerçek değerler ön plandadır. *Jivago* ve *Lara*, bu değerleri yaşadıkları anlarda bulurlar; birbirlerine duydukları aşk, onlara tüm tarihsel zorlukların ve kaosların ötesinde, huzurlu bir gerçeklik yaratır. Aşkları, tarihin ve toplumun dayattığı gerçekliklerin ötesinde özgürlüğün ve özlemlerin ifadesi olur. Bu aşk, onların kendi varlıklarını bulmalarına ve kendi iç dünyalarını inşa etmelerine olanak tanır.

Doktor Jivago devrimin birey üzerindeki etkilerini, toplumsal kuralların bireysel değerlerle çatışması üzerinden inceler. Pasternak, devrimi yalnızca tarihsel bir olay olarak değil, aynı zamanda bireyin ruhsal özgürlüğüne yönelik

⁹ Leonid Vladlenovich Bakhtov ve Lev Alekseyevich Voronin, *S raznykh tochek zreniya Doktor Zhivago Borisa Pasternaka* içinde, giriş yazısı: A. Voznesensky (Moscow: Sovetskii Pisatel, 1990), 271.

bir tehdit olarak ele alır. *Jivago*, toplumsal kuralların değişimine uyum sağlamayan ve kendi iç dünyasını korumaya çalışan bir karakter olarak bireysel kimliği ile kolektivist ideoloji arasındaki gerilimi somutlaştırır. Roman, bu çatışmanın kaçınılmaz bir şekilde bireyin yenilgisiyle sonuçlandığını gösterse bile bireysel değerlerin tamamen yok olmadığını, sanat aracılığıyla geleceğe taşınabileceğini vurgular. Bu noktada, bireysel değerlerin korunması ve yaşatılması sürecinde *Jivago*'nun devrimle yüzleşmesinin kritik bir rol oynadığı görülür; çünkü bu yüzleşme, eserin temel çatışmalarından biri olarak bireysel ve toplumsal dönüşümlerin iç içe geçtiği bir alan yaratır. *Jivago*'nun devrimle yüzleşmesi, *Doktor Jivago* romanının en önemli temalarından biridir. Devrim, *Jivago*'nun hayatına sadece toplumsal bir dönüşüm olarak değil, aynı zamanda kişisel bir çatışma ve kriz olarak da girmektedir. Devrimin dayattığı zorunluluklar, bireyin özgürlüğü ve kişisel inançlarıyla karşı karşıya gelir ve bu gerginlik *Jivago*'nun karakterini derinleştirir. Dolayısıyla bu kriz, *Jivago*'nun kişisel inançları ve yaşam ilkeleriyle (bireysel değerler), vicdani yükümlülükleri (ahlaki sorumluluklar) ve toplumun kendisinden beklediği görev ve davranış kalıpları (toplumsal sorumluluklar) arasında derin bir çatışma yaratır. Bu çatışmayı ve bir birey olarak *Jivago*'nun içsel yolculuğunu daha iyi kavrayabilmek için onun karakterini şekillendiren temel özelliklere kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Yuri, entelektüel bir doktor ve yetenekli bir şairdir. O, olup bitenleri duyarlı bir şekilde hisseden ancak aynı zamanda insanlara olan inancını ve sevgisini korumaya çalışan bir kişidir. Sahip olduğu tüm zekâsına ve yeteneğine rağmen *Jivago*, esasen zayıf iradelidir. Bu yüzden bir tarafı kabul edemez, iç savaşın seyrine müdahale edemez veya hayatını hangi kadınla geçirmek istediğine karar veremez — sevgilisi *Lara* ile mi yoksa eşi *Antonina* ile mi. O, hem aktif bir katılımcı hem de gözlemci rolünü üstlenmektedir. *Jivago*'nun bu ikili konumu, yaşanan toplumsal ve siyasal dönüşümleri hem içeriden hem de dışarıdan değerlendirebilmesini sağlar. Kızılılar, devrimin mantıklı bir devamı olarak iç savaş ve eski dünyanın tamamen yıkılmasını simgeler. Ülkeyi parçalara ayıran bu savaş, başkahramanın iç dünyasını da parçalar. *Doktor Jivago* romanında Kızılılar, Bolşevik devrimcileridir ve sosyalist bir toplum kurmayı hedefler. Beyazlar, Bolşeviklere karşı savaşan ancak tek bir görüşe bağlı olmayan bir gruptur. *Yuri Jivago*, bu iki tarafın çatışmalarına mesafeli durur ve kişisel değerleriyle insanlıkla ilgili sorularla yüzleşir. *Yuri Jivago*, olayların ortasında ne Kızılılar arasında ne de Beyazlar arasında bir yer bulabilir. O, sadece bir gözlemci olarak kalır, bu da onun yaşananlardan yabancılaşmasını vurgular. *Yuri*'nin insanlık dışı koşullarda insan kalma çabası, *Doktor Jivago*'nun en önemli argümanlarından birisidir. Bu yüzden devrim bir yanda özgürlük ve adalet arayışı olarak görülse de diğer yanda yıkım, şiddet ve insanlık dışı koşullar yaratır. Pasternak, bu iki yönü dengeli bir şekilde sunarak okuyucunun kendi değerlendirmelerini yapmasına olanak tanır. Pasternak, devrimi ve sonuçlarını net bir şekilde değerlendirmeyi; okuyucuya kendi sonuçlarını çıkarması için bir fırsat tanımaktadır. Roman, devrimin iki yönlülüğünü yansıtan sembollerle doludur: bir tarafta adalet arayışı, diğer tarafta ise yıkım ve şiddet.

Jivago, bir tıp doktoru olarak insan yaşamının değerini ve doğanın, bireysel özgürlüğün önemini çok iyi bilen bir insandır. Ancak devrim, toplumsal bir yeniden yapılanma ve adalet arayışı adı altında, bu kişisel inançlarla doğrudan çatışır. Devrimin vaat ettiği toplum düzeni, bireylerin özgürlüğünü baskılar, insanları bir ideolojiye, bir kitleye dönüştürmeye çalışır. *Jivago* için bu zorunluluklar, bir doktor olarak insanları iyileştirme çabasıyla çelişir. İnsanları sadece toplumsal bir hedef uğruna bir araç olarak görmek, onun en derin değerlerine ters düşmektedir. Bu çerçevede bakıldığında devrimle yüzleşmesi, onun bir doktor olarak insanları iyileştirme misyonunu savunmak ile ideolojik bir hareketin baskısı arasında derin bir ikilem oluşturur. Bu ikilem, *Jivago*'nun yalnızca mesleki değil, aynı zamanda varoluşsal bir sınavdan geçmesine neden olur. İçsel çatışması, bireysel özgürlüğü ve ideolojik baskıların getirdiği zorunluluklar arasındaki gerginlikten doğar. Bu gerilim, sadece bir toplumsal mücadele olarak değil, aynı zamanda *Jivago*'nun kendi kimliğiyle ilgili bir soruna dönüşür. Devrim, ona bir toplumsal sorumluluk sunarken, aynı zamanda onun ruhsal ve kültürel özgürlüklerini tehlikeye atmaktadır. *Jivago*'nun bu iki zıt gücün etkisi altındaki kararsızlığı, onun karakterini derinleştirir ve romanın ana unsurlarından birini oluşturur. *Jivago*'nun ruhunda yaşanan bu gerginlik, roman içerisinde özellikle hem devrimle ilgili hem de kendi kimliğiyle ilgili derin bir bunalım yaratır. Bu içsel çalkantı, karakterin karşılaştığı toplumsal dönüşümlerle bireysel değerleri arasındaki çatışmayı daha da görünür kılar. *Jivago*'nun devrimle yüzleşmesi, toplumsal değişim ve bireysel değerler arasındaki gerginliğin aynı zamanda somut bir örneğidir. O, toplumsal sorumlulukları ve ideolojik baskılarla karşı karşıya kalsa bile kendi kişisel değerlerini savunmaya çalışır. Kendi inançlarını, aşkını, doğayı, kültürel ve ruhsal özgürlüğünü koruma çabası, devrimin dayattığı zorunluluklarla sürekli bir gerilim içindedir. Bu söz konusu gerginlik, *Jivago*'nun hem bireysel hem de toplumsal bağlamda bir kahraman olarak evrimini şekillendirir ve romanın öne çıkan dinamiklerinden birini oluşturur.

Jivago’nun hayatı devrim, savaş, aşk ve kişisel özgürlük gibi temalar etrafında şekillenirken, aynı zamanda toplumun din ve ahlak çerçevesinde oluşturduğu değerlerle de karşı karşıya gelir. Roman boyunca *Jivago*’nun *Lara* ile olan ilişkisi özellikle evlilik, sadakat ve bireysel bağlılık gibi kavramların sorgulandığı bir zemin sunar. Bu ilişki, kimi okuyucular ya da kültürel bakış açıları tarafından norm dışı olarak değerlendirilebilecek nitelikte olsa da eserin içinde bu ilişkiye doğrudan ahlaki bir yargı yükleyen karakterlerin varlığı belirgin değildir. Dolayısıyla bu durum, daha çok bireyin içsel dünyasındaki çatışma ve ahlaki sorgulama bağlamında ele alınmalıdır. *Jivago*, bir yandan duygusal dürtüleriyle hareket ederken, diğer yandan toplumun genel geçer değerleriyle uyumlu kalma çabası arasında sıkışır. Bu sıkışmışlık, onun kişisel vicdanı, inancı ve insanlık anlayışıyla şekillenen bir ahlak görüşü geliştirmesine neden olur. Devrim ve savaşın yarattığı siyasal ve toplumsal dönüşümler de bu bireysel sorgulamaları derinleştirir. *Jivago*’nun devrime katılmama yönündeki tutumu, bireysel özgürlük ile ideolojik zorunluluk arasındaki gerilimi açığa çıkarır. Bu bağlamda roman *Jivago*’nun ruhsal yolculuğu üzerinden ahlaki değerlerin kişisel deneyim ve vicdan temelinde yeniden inşa edilebileceği fikrini işler. Örneğin, *Yuri Jivago* daha öğrenciyken *Tonya* ile Moskova’da geçerken şöyle der: “Kamerger caddesinden geçiyorlardı. *Yuri*, cam pencerenin kenarında buz ile büyüyen erimiş bir çatlak olduğunu fark etti. Bu çatlak üzerinden bir mumun ışığı dışarıya sızıyordu; sanki alev, gelenleri izliyor ve birini bekliyordu. “Mum masanın üzerinde yanıyordu. Mum yanıyordu...” — Yura, belirsiz ve henüz şekillenmemiş bir şeyin başlangıcını kendi kendine fısıldadı; devamının kendiliğinden, hiç zorlamadan geleceğini umuyordu. Ama devamı gelmedi.”¹⁰

Doktor Jivago romanında kullanılan sembolizm, eserin tematik derinliğini ve ana kahramanların iç yolculuklarını anlamak için önemli bir anahtardır. Mum, bu söz konusu olan pasajda aşkın sembolü olarak karşımıza çıkar; bu sembol, bireysel duyguların ve tutkunun ışığını simgeler, aynı zamanda kırılganlık ve geçiciliği de ifade eder. Kar fırtınası ise devrimsel dönemin kasırgasını temsil eder; bu kasırga, bireyleri sarsan ve hayatlarını alt üst eden kaçınılmaz bir dönüşüm sürecini simgeler. Devrim, romanda insanlık dışı temellere dayanan bir olaylar girdabı olarak tanımlanır; kahraman, bu sürecin hem içsel hem de toplumsal yönlerine karşı duyduğu karışıklık ve isteksizlikle, devrime katılmaya ya da onu kabul etmeye direnç gösterir. Bu, yazarın bireysel özgürlük ve toplumsal zorunluluklar arasındaki gerilimi yansıttığı bir anlatıdır.¹¹ Bu sembolik yapı, romanın yalnızca bireysel bir aşk hikâyesi ya da tarihsel bir anlatıdan ibaret olmadığını, aksine insanın içsel çatışmalarını ve toplumsal dönüşümler karşısındaki konumunu derinlemesine irdeleyen çok katmanlı bir metin olduğunu gösterir. *Jivago*’nun ruhsal yolculuğu, toplumsal normlarla baş etme çabası ve bireysel ahlaki değerler ile dini inançların peşinden gitme isteğiyle şekillenir. Onun kişisel seçimleri ve hisleri, toplumun dayattığı katı ahlaki normlardan bağımsızdır ve bu durum, *Jivago*’nun içsel özgürlüğünü savunmasını sağlar. Romanın başkahramanının soyadı olan ‘Живаго’ (*Jivago*), Slav dillerinde “yaşamak” fiiliyle ve dua ile manevi bir arayışla ilişkilendirilir; bu da onun iç dünyasındaki derinlikleri ve kişisel inanç sistemini simgeler. *Jivago*, yaşamı sürekli değişen, yenilenen ve akış halinde bir süreç olarak algılar; bu bakış açısı onun hayata ve insan ilişkilerine yaklaşımında belirleyici olur.¹² Bu algı, Boris Pasternak’ın dünya görüşünü yansıtan bir motife dönüşür: tarih, devam eden bir yaratım süreci gibi kabul edilir, tıpkı bitkilerin büyümesi gibi büyüme anında fark edilemez ama her ân gerçekleşir. Bu bakış açısına göre tarihsel dönüşümler doğaldır ve kaçınılmazdır, bireyler bu dönüşümlerin hem tanığı hem de parçasıdır. *Jivago*’nun içsel dünyası ve bu algısı, toplumsal ve bireysel düzeyde bir sürekli yenilenme, değişim ve evrim anlayışına işaret eder. Roman, kader ile tarihsel sürecin birbirine nasıl iç içe geçtiğini vurgular. Ana kahramanlar, hayatlarını birbirine bağlayan muazzam bir kaderin işlediğini hissederekler. *Lara*’nın ‘Birbirimizi seviyoruz çünkü bu tüm canlıların istediği şeydi’ sözleri, insanın varoluşsal bağlarını ve tarihsel akışla olan ilişkisinin bir ifadesi olarak karşımıza çıkar. Böyle bir kaderin etkisi altında kahramanlar hem bireysel hem de toplumsal bağlamda varlıklarını sürdürürler ve bu, romanın ana temalarından biri olan insanın, toplumsal ve tarihi bağlamdaki rolünü sorgular. Bu bağlamda Pasternak’ın anlatısı, tarih ve bireysel yaşam arasındaki sıkı ve kaçınılmaz bağlantıyı vurgular, her bireyin tarihin yaratılmasındaki rolünü anlamasına işaret eder. Bu şekilde *Jivago*’nun toplumun normlarıyla mücadelesi, romanın ana temalarından biri olan bireysel özgürlük ve toplumsal sorumluluk arasındaki dengeyi sorgulamaya da hizmet eder. *Jivago*’nun kişisel özgürlüğü, içsel arayışı ve toplumsal normlarla uyumsuzluğu, Pasternak’ın birey ve toplum arasındaki gerilimi derinlemesine işlediği bir anlatı oluşturur. *Jivago*’nun ruhsal yolculuğu, toplumsal normlarla baş etme çabası, ahlaki değerlerin ve dini

¹⁰ Boris Leonidovich Pasternak, *Doktor Zhivago 1945–1955, 100 luchshikh knig vsekh vremyon içinde*, (Milano: Milano: Giangiacomo Feltrinelli Editore, 1988), 49.

¹¹ Ekaterina Borisovna Skorospelova and Shakar Kyubra Chaglyan, “Semantika i funktsii motiva meteli v romane B. Pasternaka *Doktor Zhivago*,” *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki*, 58, no. 4-2 (2016): 42–44.

¹² Natalia V. Odnosum, “The Genre of Spiritual Autobiography Features in the Novel by B. L. Pasternak ‘Doctor Zhivago,’” *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series ‘Philology’*, no. 82 (2019): 70–71.

inançların peşinden gitme isteğiyle şekillenir. *Jivago* 'nun kişisel seçimleri ve hisleri, toplumun dayattığı katı ahlaki normlardan bağımsızdır ve onun içsel özgürlüğünü savunur. Böylece *Doktor Jivago*, bireysel özgürlük ve toplumsal normlar arasındaki gerilimi derinlemesine işler ve bu temayı okuyucuya güçlü bir biçimde aktarır. Boris Pasternak, *Doktor Jivago* romanında bireyin içsel özgürlüğünü ve ahlaki değerlerini merkeze alarak insan kişiliğinin kendine özgü değerini yeniden canlandırmaktadır. *Jivago* 'nun ruhsal yolculuğu, toplumsal normlarla mücadele etme çabası ve ahlaki ilkeler ile dini inançların izini sürme isteğiyle şekillenir. Onun kişisel seçimleri ve hisleri, toplumun dayattığı katı ahlaki kurallardan bağımsızdır; bu nedenle romanın ana çatışması, bireyin vicdanı ile toplumun beklentileri arasındaki gerilim üzerine kuruludur.¹³

Romanda iki temel düzlem bulunmaktadır: biri, *Doktor Jivago* 'nun yaşam öyküsünü anlatan dışsal düzlem; diğeri ise kahramanın iç dünyasını ve ruhsal gelişimini yansıtan içsel düzlemdir. Yazar için asıl önemli olan, *Yuri Jivago* 'nun yaşamındaki olayları aktarmaktan ziyade onun ahlaki çatışmalarını, inançlarını ve özgürlüğünü nasıl savunduğunu gözler önüne sermektir. Bu nedenle romandaki temel anlam yükü olaylardan ve diyaloglardan çok kahramanların iç monologlarına taşınmaktadır. Roman, birkaç ailenin kesişen hikâyeleri aracılığıyla bireyin tarih karşısındaki konumunu inceler. Ancak Pasternak için asıl önemli olan, bireyin tarih içinde nasıl konumlandığı değil, tarihsel değişimlere rağmen içsel dünyasını nasıl koruduğudur. *Yuri Jivago* 'nun hem eşi *Tonya* 'ya hem de *Lara* 'ya duyduğu sevgi, onun iki farklı ruhsal yönünü yansıtır. *Tonya*, düzenli bir aile hayatının ve geleneksel değerlerin temsilcisiyken *Lara*, özgürlüğün ve saf yaşama sevincinin bir simgesidir. *Jivago*, toplumsal normların dayattığı ahlaki ikilemlerle yüzleşirken kendi vicdanının ve bireysel ahlaki değerlerinin izinden gitmeyi tercih eder. Bu tutumu, *Jivago* 'nun bireysel vicdanı ile toplumsal baskılar arasındaki çatışmayı derinleştirir ve onu sürekli bir içsel sorgulamaya iter. Romanın temel sorunsalı, kahramanların tarihsel değişimlere ve ideolojik dönüşümlere karşı ahlak ve inançlarını nasıl koruduğu meselesidir. *Yuri Jivago*, devrime karşı doğrudan bir düşmanlık beslemese de onun getirdiği ahlaki yozlaşmayı ve bireysel özgürlüğü ortadan kaldıran yapısını reddeder. O, devrimin bir tarihsel zorunluluk olduğunu kavraya da bireyin içsel bağımsızlığının ve ruhsal derinliğinin, ideolojinin baskısından üstün olduğunu savunur. Roman boyunca yaşadığı ahlaki çatışmalar, onun devrim karşısındaki duruşunu şekillendirir: “Doktor, geçtiğimiz sonbaharı hatırladı; isyancıların kurşuna dizilmesini, çocuk ve kadın katliamlarını, Palih ailesinin yok edilmesini, kanlı katliamları ve sonu gelmeyecek gibi görünen insan kıyımını. Beyazlar ve Kızıkların zulmü acımasızlıkta birbiriyle yarışıyor, her biri diğerinin şiddetine misilleme yapıyordu, sanki katlanarak artıyordu. Kan insanın midesini bulandırıyor, boğazına tıkanıyor, başına sıcıyor, gözlerini kör ediyordu.”¹⁴ *Jivago*, devrimin kaçınılmaz olduğunu kabul etse de onun getirdiği ahlaki karmaşada taraf olmak yerine insanın içsel hakikatine sadık kalmayı seçer. Bu seçim, onun hem bireysel hem de ailesel yaşamında köklü değişikliklere yol açar. *Doktor Jivago* ve sevdiklerinin kaderi, devrim karşısında özgürlüklerini koruma çabasının bir yansımasıdır. *Jivago* ve Gromeko aileleri, Moskova'daki yerleşik yaşamlarını terk ederek Ural'a, doğaya, insan eliyle şekillendirilmemiş bir dünyaya sığınmak zorunda kalırlar. Ancak *Yuri* 'nin içsel yolculuğu burada da devam eder; o, yalnızca fiziki bir özgürlük değil, ruhsal bir özgürlük de aramaktadır. Zorla Kızıl gerillalar tarafından alıkonulması, onun istemediği bir ideolojik çatışmanın içine sürüklenmesine yol açar. Ailesi, iç savaşın yol açtığı kargaşa ve belirsizlikler sırasında ülkeden ayrılmak zorunda kalırken *Lara*, sürekli değişen yönetimlerin insafına kalmış ve sonunda ortadan kaybolmuştur. Büyük ihtimalle sokakta tutuklanmış ya da kuzeydeki sayısız toplama kamplarından birinde, isimsiz bir numara olarak yaşamını yitirmiştir.

Yuri Jivago 'nun hikâyesi, bireyin ideolojiler karşısındaki direnişinin, inanç ve ahlaki özgürlüğün roman boyunca süren mücadelesinin bir simgesidir. Pasternak, kahramanının içsel çatışmalarını onun lirik düşünceleri ve monologları aracılığıyla derinleştirirken tarih karşısında bireyin ruhsal özgürlüğünü nasıl savunduğunu gözler önüne serer. Pasternak, o yıllarda Rusya'da yaşanan her şeyin yaşamın doğal akışına aykırı bir zorbalık olduğunu anlatır. Romanın daha ilk bölümlerinden birinde şöyle yazar: “...kendimize geldiğimizde artık kaybolan hafızamızı geri getiremeyeceğiz. Geçmişin bir kısmını unutacağız ve hiç yaşanmamış olana açıklama getirmeye çalışmayacağız. Yeni düzen, tıpkı ufuktaki orman veya gökyüzündeki bulutlar gibi alışılmış bir gerçeklik olarak etrafımızı saracak. Başka bir şey olmayacak.”¹⁵ Bu derin ve kehanet gibi sözler, o uzak yılların sonuçlarını en iyi şekilde ifade ediyor.

¹³ Wen Yao Zou ve Ilya Borisovich Nichiporov, “Religious Perception of Time in B. Pasternak's Novel *Doctor Zhivago*,” *Nauchnyi Dialog* 3 (2019): 204–207.

¹⁴ Pasternak, *Doktor Zhivago* 1945–1955, 204.

¹⁵ Pasternak, 102.

Geçmiş reddetmek, aynı zamanda ebedi ve ahlaki değerlerden vazgeçmek anlamına gelir. Dolayısıyla bu asla kabul edilemez.

Pasternak'ın bu pasajda yer alan sözleri, *Doktor Jivago*'daki bireyin ruhsal sıkışmışlığı ve ahlaki çatışmasını açıkça yansıtır. Devrimin getirdiği yeni düzen, bireyin geçmişini, inançlarını ve ahlaki değerlerini yok sayarak insanı yalnızca içinde bulunduğu anın bir parçası haline getirmeye çalışır. Ancak *Jivago*, bu dayatmaya boyun eğmeyen bir ruha sahiptir. O, toplumun onu zorladığı ideolojik kalıpları kabullenmek yerine kendi inançlarını, sanatını ve bireysel özgürlüğünü savunur. *Jivago*, bu dayatmaya karşı koyan, bireysel özgürlüğünü ve sanatsal duyarlılığını korumaya çalışan bir figür olarak öne çıkar. Onun inançları ve etik değerleri, devrim sonrası toplumun katı normlarıyla sürekli bir gerilim içindedir. Fakat bu direniş, onun hem ruhsal hem de fiziksel varlığını tüketir. Geçmiş reddetmenin, ahlaki değerleri ve bireysel kimliği inkâr etmenin insan ruhu üzerindeki yıkıcı etkisi, *Jivago*'nun yalnız ölümüyle sembolize edilir. Toplumsal baskılar ve tarihsel dönüşümler, bireyin öznel varoluşunu tehdit ederken geçmişin reddi ve değerlerin inkârı, insanın yalnızlaşmasına ve ruhsal çöküşüne yol açmaktadır. *Jivago*'nun ölümü, sadece bir bireyin trajedisi değil, aynı zamanda inancın, özgürlüğün ve ahlaki bağımsızlığın totaliter bir sistem içinde nasıl boğulduğunun bir göstergesidir.

İnanç ve Ahlak: *Jivago*'nun Ruhsal Arayışı

Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanı, bireyin inanç ve ahlak arasındaki çatışmalarını, tarihsel olayların ve toplumsal dönüşümlerin bireysel ruh dünyasına etkileri çerçevesinde ele alır. Romanın başkahramanı *Yuri Jivago*, devrim ve iç savaşın yol açtığı toplumsal sarsıntılar içinde yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda manevi bir varoluş mücadelesi vermektedir. Onun bu yolculuğu dini inanç, vicdani sorumluluk ve ahlaki değerler etrafında şekillenir.

Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanında başkahraman, dönemin ideolojik kutuplaşmalarının ötesinde bireysel ve ahlaki bir duruş sergileyen özgün bir entelektüel portresi çizer. *Jivago* ne devrim karşıtı bir figür ne de rejime sadık bir aydındır; bunun aksine, olayları dışarıdan gözlemleyen ancak bunların bireysel ve toplumsal sonuçlarını derinlemesine kavrayan bir entelektüeldir. Onun hekim kimliği, yalnızca bir meslekî uğraş değil, aynı zamanda ahlaki bir tutumdur: insan bedenini ve ruhunu anlamaya çalışır, ancak doğrudan müdahale etmek yerine yaşamın doğal akışına saygı duymayı tercih eder. Bu bağlamda *Jivago*'nun tutumu, pasif bir kadercilik olarak değil, bilinçli bir etik seçim olarak okunmalıdır.

Jivago'nun ruhsal arayışı, özellikle onun inanç ile ilgili düşüncelerinde belirginleşir. Devrim sürecinde dinin ve ahlaki değerlerin aşındığı bir dünyada *Jivago*, bireyin manevi özgürlüğünü ve vicdanını korumanın önemine vurgu yapar. Onun gözünde inanç, resmî ideolojilerin ya da dinin dayattığı bir sistemden ziyade, insanın iç dünyasında filizlenen bireysel bir deneyimdir. *Jivago*, Hristiyan inancının özünü, kurallar ve dogmalar değil, insanın içsel ahlaki sorumluluğu olarak görür. Bu bakış açısı, devrimin materyalist ve kolektivist ideolojisiyle doğrudan çatışır.

Roman boyunca *Jivago*'nun ahlaki duruşu, devrimin ve iç savaşın acımasız gerçekliği karşısında sürekli bir sınavdan geçer. Kimi zaman hayatta kalmak için ödün vermek zorunda kalsa bile onun temel ahlaki ilkeleri sarsılmaz. Pasternak, *Jivago* aracılığıyla bireyin içinde bulunduğu koşullar ne olursa olsun, ahlaki bütünlüğünü koruyabileceğini ve kendi vicdanına sadık kalabileceğini göstermeye çalışır. Böyle bir yaklaşımla incelendiğinde *Jivago*'nun hikâyesi yalnızca bireysel bir trajedi değil, aynı zamanda insan ruhunun ve ahlakın tarihsel zorbalık karşısında nasıl bir direnç gösterebileceğinin de bir anlatısıdır.

Boris Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanı, bireyin ahlaki seçimleri, özgürlüğü ve inancı etrafında şekillenen derin bir ruhsal yolculuğu anlatır. *Jivago*'nun hayatı, devrim, savaş ve siyasi baskılar arasında sıkışırken, onun inanç ve ahlak anlayışı da sürekli sınanır. Roman boyunca, kahramanın karşı karşıya kaldığı olaylar yalnızca tarihsel bir fon oluşturmaz; aynı zamanda onun ruhsal çalkantılarının, inanç krizlerinin ve ahlaki tercihlerinin bir yansımasıdır.

Jivago'nun içsel arayışı, onu sürekli olarak hayatın anlamını sorgulamaya iter. Onun için hayatın anlamı, sadece biyolojik varoluşun ötesinde insanın kendini gerçekleştirme, özgür iradesiyle seçimler yapabilmesi ve yaşama ahlaki bir derinlik kazandırabilmesidir. *Jivago*, insanın dünyadaki yerini, ilişkilerini, inançlarını ve değerlerini

sorgulayarak yaşamın gerçek amacını bulmaya çalışır. Gençlik yıllarında Ekim Devrimi'nin getirdiği değişime büyük bir coşkuyla yaklaşır. Devrimin toplumdaki yozlaşmayı kesip atabileceğine inanır. Ancak zamanla devrimin bireysel özgürlükleri yok eden bir yapıya dönüştüğünü fark eder. Yeni düzen, insanlara mutluluk ve özgürlük vaat ederken, aslında onları katı kurallara hapseder ve bireyselliği bastırır. *Jivago* için bu, inanç ve ahlak arasında sıkıştığı ilk büyük sınavlardan biridir. Ayrıca *Jivago*'nun hayatın anlamını sorgulaması, yaşadığı devrim ve iç savaş yıllarında çok daha yakıcı ve varoluşsal bir boyut kazanır. O dönemde Rusya'da insanlar, bir gecede değişen rejimler, yıkılan düzenler ve sürekli tehdit altında bir yaşamla yüzleşmek zorunda kalmışlardı. Toplumun neredeyse bütün değerlerinin altüst olduğu, eskiyle yeninin acımasızca çarpıştığı bu ortamda birey için "*hayatın anlamı*" sorusu, yalnızca felsefi bir arayış olmaktan çıkar; insanın hayatta kalma, kimliğini koruma ve insanca yaşama çabasının temel dayanağı haline gelir. *Jivago*, devrimin başında umut ve heyecan duysa da kısa sürede bu yeni düzenin bireysel özgürlükleri yok sayan, insanları kalıplara ve kolektif kimliklere hapseden bir sisteme dönüştüğünü görür. Bu noktada onun hayatın anlamına dair sorgulaması hem toplumsal hem de kişisel bir direnişe dönüşür. *Jivago* için *hayatın anlamı*, sadece kendisi için değil, çevresindeki insanlar ve hatta toplum için de bir vicdan ve ahlak meselesidir. O, insanın içsel özgürlüğünü, vicdanını ve sevgisini koruyabildiği sürece en zor koşullarda bile yaşamın anlamını bulabileceğine inanır. Bu yüzden *Jivago*'nun bu sorgulaması, dönemin baskı ve kaos ortamında insanın kendi varlığını ve değerlerini savunmasının ne kadar zor ama bir o kadar da insani bir çaba olduğunu gösterir. *Hayatın anlamı*, *Jivago*'nun gözünde, dış koşullardan bağımsız olarak insanın kendi iç sesiyle ve vicdanıyla kurduğu o derin ve sarsılmaz bağda saklıdır.

Jivago'nun seçimleri, onun ahlaki duruşunu ve inancını şekillendirir. Partizanlar tarafından zorla alıkonulduğunda ona verilen tüfekle düşmanlarını öldürmesi beklenirken, o bir ağaca ateş eder. Savaşın acımasız gerçekliği içinde bile vicdanını korur ve insan hayatına değer verir. Bir hekim olarak yalnızca partizanları değil, karşı taraftan olan yaralıları da tedavi eder. Bu tercihler, onun ahlaki duruşunu net bir şekilde ortaya koyar: *Jivago*, savaşın ve politikanın dayattığı katı kurallara boyun eğmek yerine kendi vicdanının sesini dinler.

Jivago'nun inançla ilişkisi, aşk hayatında da kendini gösterir. *Lara* ile olan ilişkisi, onun duygusal ve ruhsal yolculuğunda önemli bir dönüm noktasıdır. Ancak iki kadın arasında kalması, onu hem ahlaki hem de duygusal olarak bir çıkmaza sürükler. Bu noktada kaderin müdahalesi devreye girer ve *Jivago*, partizanlar tarafından kaçırılarak bu ikilemin dışına itilir. Ancak geri döndüğünde inancı bir kez daha sınanır: *Lara*'nın güvenliği için onu, aslında hiç güvenmediği *Komarovski* ile gitmeye ikna eder. Bu fedâkarlık, onun sevgi anlayışını da yansıtır—*Jivago*, kendi mutluluğundan vazgeçerek sevdiği insanın hayatını kurtarmayı seçer.

Jivago'nun Moskova'ya döndükten sonra yaşadığı çöküş, onun manevi mücadelesinin son safhasıdır. Fiziksel olarak yoksullaşması, aslında iç dünyasında yaşadığı tükenmişliğin bir yansımasıdır. Ancak bu çöküş, aynı zamanda bir yaratım sürecine dönüşür: "*Yuri Jivago'nun Şiirleri*" onun inanç ve ahlak üzerine yürüttüğü içsel yolculuğun bir ürünü olarak doğar. *Jivago*, fiziksel olarak yok olurken sanatı ve düşünceleri ölümsüzleşir. Bu çerçevede baktığımızda *Doktor Jivago*, yalnızca bireyin siyasi çalkantılar karşısındaki mücadelesini değil, aynı zamanda insan ruhunun ahlaki ve manevi arayışını da anlatır. *Jivago*, hayatı boyunca zor seçimlerle karşı karşıya kalır ve inancı, vicdanı ve ahlaki değerleri doğrultusunda hareket eder. Onun yolculuğu, bireyin özgürlüğü, inancı ve ahlaki arasındaki karmaşık bağlantıları simgeleyen bir metafor olarak değerlendirilebilir.

Jivago, yaşamı boyunca sürekli bir içsel çatışma ile yüzleşir. Toplumun ve tarihsel olayların baskılarına karşı bir birey olarak kendi varoluşunu ve anlamını arar. Devrimden önceki romantik düşünceleri, halkın özgürlüğüne olan inancı ve adalet arayışı, devrim sonrasında büyük bir hayal kırıklığına dönüşür. Burada onun düşünsel ve ahlaki evrimi, toplumsal ve bireysel sorumluluklar arasındaki dengeyi bulmaya çalışırken bireysel özgürlük ve toplumun iyiliği konusundaki sorgulamaları önemli bir yer tutar.

Jivago'nun bu varoluşsal arayışı, sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal bir çöküşe yol açar. Onun sanata yönelmesi, bu ruhsal arayışının bir sonucu olarak ahlaki ve dini değerleriyle barışma süreci olarak da görülebilir. Bu değerlendirme, *Jivago*'nun kendi iç dünyasında ve dış dünyada doğru olanı bulmaya çalışması, romanın merkezine oturan başka önemli bir tema olduğu sonucuna bizi götürür. Bu yüzden *Jivago*'nun varoluşsal arayışı ve içsel çatışması, *İnanç ve Ahlak* başlığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, kahramanımız roman boyunca karşılaştığı toplumsal olaylar, ahlaki ve inançsal temalar aracılığıyla kendini sorgulamaya yönelir.

Din ve Toplum: Dini Temaların *Doktor Jivago*'daki Yeri

Pasternak'ın *Doktor Jivago* eseri hem kişisel hem de toplumsal düzeyde derin dini ve ahlaki sorgulamalar içeren bir metin olarak dikkat çeker. Yazar, eserin genelinde insanın içsel arayışını, Tanrı'ya olan inancı ve Hristiyanlık temalarını ele alır. Pasternak'ın Hristiyanlık anlayışı, geleneksel dinî yaklaşımlardan farklıdır; o, İncil'in ahlaki yönlerinin yanı sıra, insanın toplumsal varlığı ve diğer insanlarla ilişkisi üzerinden bir hayat anlayışı sunar. Özellikle *Doktor Jivago*'da Pasternak, insanın manevi yaşamını diğer insanlarda bulduğuna dair güçlü bir vurguda bulunur. Bu anlayışa göre insanın gerçek ölümsüzlüğü, diğer insanlarda yaşaması ve onlarda iz bırakmasıyla mümkündür. Romanın başkahramanı *Yuri Jivago* 'nun düşünceleri, bu dini anlayışı yansıtır. Örneğin, *Jivago*, Hristiyanlıkta yaşam ve ölüm üzerine yapılan geleneksel yorumları sorgular. Ona göre diriliş yalnızca ölümden sonra değil, doğumdan itibaren başlamaktadır. İnsanlar, bu gerçeği göz ardı ederek hayatı bir acı zinciri olarak kabul ederler. Pasternak'a göre ise, insanın gerçek özü, onun başkalarındaki varlığında ve hafızasında saklıdır. Bu anlayış hem içsel bir yolculuğu hem de toplumla kurulan ilişkilerin önemini vurgular.¹⁶

Dini temaların *Jivago* 'daki yeri incelenirken bu temaların sadece bireyin ruhsal boyutuyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumun yapısal sorunlarıyla nasıl iç içe geçtiği de gözlemlenir. *Jivago* 'nun dünyasında din, yalnızca bireyin içsel huzurunu ve ruhsal derinliğini şekillendiren bir unsur olarak kalmaz; aynı zamanda toplumsal yapının çatlaklarına sızan, orada yeni bir anlam ve umut arayışına dönüşen bir güç olarak da belirir. Pasternak'ın din tasavvuru, bireysel vicdanda ahlaki bir yeniden doğuşun mümkün olabileceğine dair kırılğan ama vazgeçilmez bir inanç taşır; bu inanç, toplumsal düzlemde de yeni bir başlangıcın habercisi gibidir. Bu bakış açısı, Pasternak'ın ve *Jivago* 'nun gençlik yıllarına damgasını vuran, Rus düşünce hayatında derin izler bırakmış olan din temelli metafizik idealizminin etkisinden beslenir. Söz konusu idealizm, insanın varoluşunu yalnızca toplumsal ve maddi koşullarla açıklamaya yetinmez; onun ruhunda kök salan, görünmeyen bir arayışın, manevi bir yükselişin de izini sürer. Pasternak'ın anlatısında *Jivago*, seküler ve materyalist çağın gürültüsüne karşı kendi iç sesini ve ahlaki pusulasını korumaya çalışan bir figür olarak öne çıkar. Böylece roman, din temelli metafizik idealizminin gölgesinde hem bireysel hem de toplumsal düzeyde insanın anlam ve değer arayışının şiirsel bir anlatımına dönüşür. Pasternak'ın bu eserinde insanın eylemlerinin kalıcılığı ve ölümün ötesinde bir yaşam anlayışı temel bir tema olarak işlenir. Yazar, fiziksel ölümün var olmadığını, sadece ebedi bir yaşamın varlığını savunur. Bu bakış açısı, *Jivago* 'nun dünya görüşünde önemli bir yer tutar; insanın yaşamının anlamı, başkalarındaki izleri ve toplumsal bellekteki yeriyle şekillenir. Pasternak, ölüm yok düşüncesini, eserinde öne çıkararak yaşamın sadece bir geçiş olmadığını, aksine insanın kalıcı etkiler bırakabileceği bir süreç olduğunu vurgular. Bu düşünce, yazarın sanat ve eylemler yoluyla insanın ölüm ötesinde de yaşayabileceği fikriyle pekişir.

Pasternak, bu romanında dini temaları işlerken doğa ile derin bir bağ kurar. Hristiyanlık, özellikle İsa'nın figürü üzerinden doğayla iç içe bir anlayış olarak tasvir edilir. İsa, gün batımında koyun sürüsünde çoban olarak betimlenirken, bu figürün doğayla ve yaşamın evrimiyle uyumlu bir biçimde sunulması, yazarın din ve toplum arasındaki ilişkiyi nasıl yapılandırıldığını gösterir. İsa'nın ölümden sonra yeniden dirilişi, doğadaki dönüşümle paralellik gösterir. Ayrıca, *Jivago* 'nun ölüm sonrası dünyaya uğurlanışı çiçeklerle sembolize edilir; çiçekler, doğanın ölüm ve yaşam arasındaki geçişin simgesi olarak kullanılır.¹⁷ Bu şekilde Pasternak'ın dini ve doğaya dair yaklaşımı, insanların manevi yolculuklarıyla birlikte varlıklarını ve toplumsal sorumluluklarını sorgulayan bir anlatı olarak öne çıkar. Böylece bu yaklaşımıyla yazar dinin, doğanın ve insanın iç içe geçmiş olduğu bir dünyada bireysel ve toplumsal değerlerin bir arada varlık bulduğunu vurgulamaktadır.

Eserdeki dini temalar, bir yandan insanın ahlaki eylemlerinin önemine vurgu yaparken, diğer yandan Tanrı'ya olan inancın toplumsal dönüşüm süreçleri içinde nasıl geriye düşebileceğini de gözler önüne serer. 1917 Devrimi ve iç savaşın yarattığı toplumsal çalkantılar, insanların geleneksel dini inançlarından uzaklaşmasına neden olurken Pasternak, hâlâ Tanrı'nın varlığının, insanın estetik ve moral değerlerle varlık bulabileceği bir ölçüt olduğunu belirtir. Bu anlayış, eserin temel ahlaki çerçevesi olarak din ve toplumu bir arada işleyerek bireysel ve toplumsal varlık arasında sürekli bir gerilim yaratır.

Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanı, yalnızca olay örgüsüyle değil, şiirsel dili ve dini temalara verdiği derin anlamla da dikkat çeker. Eserin son bölümünde yer alan şiirler, yazarın bireysel inanç dünyasını ve Hristiyanlığa dair

¹⁶ Zou ve Nichiporov, "Religious Perception of Time," 206-210.

¹⁷ Pasternak, *Doktor Zhivago 1945-1955*, 268-269.

düşüncelerini karakterin iç sesiyle bütünleştirir. Bu şiirlerde inanç ve doğa arasındaki bağ, Mesih'in yaşamı ve ölümü üzerine yapılan yorumlarla birlikte romanın tematik derinliğini daha da güçlendirir. Romanın sonunda, ana karakter *Yuri Jivago*'nun şiirlerinde Pasternak'ın Hristiyanlıkla ilgili derin düşünceleri kendini gösterir. Şiirlerde inanç ve doğa arasında kurulan bağlantı, Mesih'in yaşamı ve ölümü üzerine yapılan yorumlarla vurgulanır. Şair, '*Kutsal Cuma*' da doğanın Mesih'in ölümüne karşı duyduğu hüznü, ağacı ve toprağı Tanrı'nın ölümüyle ilişkilendirerek yansıtır. Burada doğa ve ölüm arasındaki ilişki, toplumsal ve dinsel bir dönüm noktasını işaret eder.

Pasternak, Hristiyanlık anlayışını yalnızca kutsal kitaplarla sınırlı tutmaz, doğa ve insan arasındaki bağlantıyı da bir bütün olarak ele alır. Tanrı'nın varlığı, doğa üzerinden ve insanların ruhsal eylemleriyle şekillenir. Bu bağlamda Pasternak'ın eserinde yer alan dini imgeler, Hristiyan inançları ile doğanın evrimsel süreci arasında bir köprü kurarak din ve toplum arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendirir. Yazar, Hristiyanlık ve dini temaları insanlık durumu ve toplumsal yapı ile ilişkilendirerek derin bir şekilde işler. Pasternak'ın dini anlayışı, Tanrı'nın takdiri ile doğa yasaları arasındaki farkı vurgulayan bir bakış açısına dayanır. Yazar, mucizeleri ve Tanrı'nın iradesini insan bilgisinin ötesine yerleştirerek manevi bir bakış açısının önemini ön plana çıkarır. "*Yeryüzü*"- (*Земля*) adlı şiirinde¹⁸ Tanrı'nın iradesinin yaşamın ve acıların anlamını belirleyen en önemli etken olduğunu ifade ederken, "*Kötü Günler*" de- (*Дурные дня*) İsa'nın çöl deneyimlerini hatırlatarak insanın manevi sınavlarını ve Tanrı'yla olan ilişkisindeki içsel mücadeleyi ele alır.¹⁹

Romanın sonunda Pasternak'ın Hristiyan temalarına dair yaklaşımını daha da belirginleştiren bir motif ortaya çıkar. Bahçe imgesi, *Doktor Jivago*'da hayatın kendisini ve onun ruhsal boyutlarını simgeleyen temel motiflerden biri olarak karşımıza çıkar. Farklı anlam katmanlarıyla yüklü olan bu sembol; yaratıcılığı, ebediyeti ve yaşamın kendisini temsil eder. Yazar, bahçeyi zamansal bir karşıtlık noktası ve insanlık tarihinin belirli bir kesitini yoğunlaştıran bir metafor olarak kurgular. Aynı zamanda bahçe, kutsal tarihle ilişkilendirilerek Hristiyanlık bağlamında fedâkarlık ve ruhsal yeniden doğuşun mekânı olarak anlam kazanır. İsa'nın Gethsemane Bahçesi'ndeki ruhsal hali, Tanrı'nın gücünden feragat ederek insanlığın acılarına ve zorluklarına kabuliyetini simgeler. Bu noktada Pasternak, Hristiyanlıkta öne çıkan fedâkarlık, acı ve diriliş temalarını, romanın ana karakteri *Jivago*'nun kişisel mücadelesiyle bağdaştırır.²⁰ İsa'nın Gethsemane Bahçesi'ndeki ruhsal hali ifadesi, İncil'e dayanan bir temadır ve İsa'nın çarmıha gerilmeden önceki gece Gethsemane Bahçesi'nde yaşadığı içsel mücadeleyi ve derin duygusal çatışmayı ifade eder. Bu olay, İsa'nın ölümünden önce Tanrı ile yaptığı son dua sırasında acı, korku ve teslimiyet duygularını yaşadığı bir anı simgeler. İsa'nın Gethsemane Bahçesi'ndeki ruhsal hali, Hristiyanlıkta Tanrı'nın iradesine teslim olma ve ölüm korkusunun içsel çatışmasını simgeler. İsa, çarmıha gerilmeden önceki gece Tanrı'ya dua ederken hem insan hem de Tanrı olarak varoluşunun gerilimlerini yaşar. Ölümü istemediği halde Tanrı'nın planına uymak zorunda olduğunu kabul eder. Bu söz konusu an, İsa'nın insanlıkla empati kuran, acıyı ve fedakarlığı simgeleyen yönünü öne çıkarır.²¹ Bu tema, *Doktor Jivago* eserinde bireysel ruhsal mücadeleler ve toplumsal baskılarla bağdaştırılarak derinlemesine işlenir.

Pasternak, *Doktor Jivago*'da yalnızca dini öğretilerin değil, aynı zamanda insanlık değerlerinin ve moral sorumluluğunun da altını çizer. İsa'nın öğretilerinin, sadece tarihsel değil, ruhsal yolculuklar üzerindeki etkisini gösteren Pasternak, *Jivago* karakteri üzerinden bu düşünceleri işler. Romanın başlangıcında *Jivago*'nun babasının cenazesi ile başlayan ve *Jivago* gömülüyor gibi bir kehanetle devam eden öykü, karakterin ruhsal ölümünü simgeler. Bu ölüm bireysel anlamda ve toplumsal yapının onu gömmesi ile birleşir. Romanın finalinde *Jivago*'nun tam anlamıyla ölümüne yaklaşması, Pasternak'ın toplumsal yapıyı ve birey üzerindeki baskıyı, dini bir çerçevede ele alarak insanın ruhsal ve toplumsal çöküşünü tasvir eder. *Doktor Jivago*'da yer alan dini motifler, Pasternak'ın sadece bireysel anlamda değil, toplumsal ve tarihsel boyutta da insanlığın, Tanrı ile ilişkisindeki çelişkileri ve sorgulamaları ele aldığı bir yapıyı yansıtır. Yazar, Hristiyanlık ve toplumsal değerler arasındaki ilişkiyi, romanın kahramanları aracılığıyla derinleştirirken Tanrı'nın ve insanın birbirine dokunan yaşam anlayışını vurgular.²²

¹⁸ Pasternak, 301-302.

¹⁹ Pasternak, 302-303.

²⁰ Anna Aleksandrovna Skoropadskaya, "The Gospel of John in Boris Pasternak's Novel *Doctor Zhivago*," *Problems of Historical Poetics* 9 (2011): 354.

²¹ Anna Aleksandrovna Skoropadskaya, "Ancient and Christian Traditions in the Depiction of the Garden in Boris Pasternak's Novel *Doctor Zhivago*," *Problems of Historical Poetics* 13 (2015): 620-624.

²² Skoropadskaya, "The Gospel of John," 352-354.

Pasternak'ın *Doktor Jivago* adlı bu romanı elde ettiğimiz yukarıdaki bulgular doğrultusunda sadece tarihi ve bireysel trajediyi değil, aynı zamanda derin dini ve felsefi temaları da işlediği çok net görülmektedir. Bu temaların başında, özellikle Hristiyanlık ve onun öğretisinin roman üzerindeki etkisi önemli bir yer tutmaktadır. *Doktor Jivago*'da ana karakter *Yuri Jivago*'nun hayatı ve kişiliği, Hristiyan değerler ve öğretilerle güçlü bir paralellik göstermektedir. Roman, insanın özdeki özgürlüğü, başkalarına olan sevgisi ve hayatı fedakârlık olarak görmesi gibi Hristiyan erdemleri vurgulamaktadır. *Jivago*'nun hayatı, bir tür "*Hristiyan*" yaşam biçimi olarak şekillenir; bu yaşam biçiminde acı ve fedakârlık, insanın manevi evriminin ve insanlıkla olan ilişkilerinin temel unsurlarından biri olarak ortaya çıkar. Pasternak, *Jivago*'nun karakterini yaratırken, Hristiyanlık öğretisindeki öz değerleri; özellikle de insanın kendini aşarak başkalarına hizmet etme ve hayatı bir tür kurbanlık olarak görme anlayışını merkeze alır. *Jivago*, hem bir doktor hem de bir şair olarak hem bilimsel hem de sanatsal açıdan insanlık için çalışır ve bu özellikleriyle Hristiyan inançlarının bedensel ve ruhsal iyileşmeye dair öğretilerini yansıtır. Bununla birlikte Pasternak, *Jivago*'nun kişiliğini, toplumsal olaylar ve bireysel trajedilerle iç içe geçirerek onun yaşamını sadece bireysel bir kurtuluş öyküsü değil, aynı zamanda toplumla olan ilişkisinde de bir nevi ilahi bir çağrı olarak sunar.

Romanın Hristiyanlıkla olan bağlantısının en belirgin olduğu nokta, *Jivago*'nun yaşamının İsa'nın hayatı ve öğretileriyle olan paralelligidir. Pasternak, *Jivago*'nun toplumsal düzene ve tarihe karşı duruşunu, İsa'nın öğretilerine olan bağlılığı üzerinden açıklar. Romanın ilerleyen bölümlerinde *Jivago*'nun hayatı, kutsal bir misyona sahipmişçesine, Hristiyanlıkta görülen bir tür 'kurtuluş mücadelesi' olarak tasvir edilir.²³ *Jivago*'nun toplumun acılarına katlanması, içsel bir dönüşüm ve varoluşsal bir arayışın parçası olarak sunulur.

Pasternak'ın *Doktor Jivago*'daki dini temaları işlerken kullandığı ana araç, *Jivago*'nun insanlara karşı duyduğu şefkat ve ona yüklediği ahlaki sorumluluktur. Pasternak, romanı boyunca birey ile toplum arasındaki ilişkinin dinamiklerini ve bu ilişkinin dinsel bir perspektiften nasıl şekillendiğini tartışır. Bu bağlamda, romanın karakterleri, sadece kişisel yaşamlarında değil, aynı zamanda Hristiyanlık gibi evrensel bir değerler sistemine olan bağlılıklarında da derinleşirler. Dolayısıyla, *Doktor Jivago*'da din ve toplum temaları iç içe geçerek Pasternak'ın Hristiyanlıkla olan ilişkisini ve onun toplumsal yapıyı nasıl anlamlandırdığına dair önemli ipuçları sunar. Romanın dinamiklerinde bireyin manevi gelişimi ve toplumsal sorumluluğu arasındaki gerilim, Pasternak'ın sanatında önemli bir yer tutar ve Hristiyanlık öğretilerinin, bir toplumun ahlaki yapısını şekillendirme gücünü vurgular. Bu bahsi geçen durum bireysel bir hikaye ve geniş çapta toplumun evrimiyle ilgili bir anlatıdır.

Sonuç: Sıkışan Ruh

Doktor Jivago'da Pasternak'ın ele aldığı inanç, toplum ve ahlaki çatışma temaları, Rus edebiyatının Ortodoks dünya görüşüne ve bu görüşün sanatsal ifadesine dair daha geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. Roman, inanç ve ahlak gibi temel meseleleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde işlerken, bu temaların derinliğini ve anlamını, dönemin Sovyet toplumunda giderek yükselen din, etik ve bireysellik tartışmalarının gölgesinde şekillendirir. Pasternak'ın eseri, yalnızca kendi zamanının toplumsal ve felsefi çatışmalarını yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda, insanın içsel özgürlüğüyle dış dünyanın baskıları arasında kurduğu hassas dengeyi, çağının ötesine taşan bir sorgulama ve arayış olarak okura sunar. Esasen bu tespit, Pasternak'ın eseri ve onun temasının o dönemin edebi ve kültürel bağlamında tam olarak anlaşılmadığı veya yeterince derin incelenmediği anlamına gelir. Çünkü *Doktor Jivago*, Sovyetler Birliği'nde yayımlanma süreciyle de edebiyat tarihinde özel bir yere sahiptir. Roman, Batı'da 1957'de yayımlanmasına rağmen Sovyet topraklarında sansür nedeniyle uzun yıllar resmi olarak basılamamış; ancak samizdat yoluyla, yani gizlice çoğaltılıp elden ele dolaştırılarak okurlara ulaşabilmiştir. Eserin Sovyetler Birliği'nde ilk kez serbestçe yayımlanması ise ancak 1988 yılında, perestroyka döneminin özgürlükçü ortamında mümkün olmuştur. Bu nedenle romanın inanç, ahlak ve toplumsal çatışmalar gibi derin temaları, uzun süre Sovyet kamuoyunda açıkça tartışılamamış; eserin sunduğu manevi ve kültürel sorgulamalar, ancak çok daha sonra geniş bir bakış açısıyla değerlendirilebilmiştir. Bugünden bakıldığında *Doktor Jivago*'daki karakterlerin yaşadığı inanç ve ahlaki çatışmalar, sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel düzeyde de anlam kazanır. Roman, Ortodoks dünya görüşünün ve bu görüşün sanattaki yansımalarının, baskı ve sansür ortamında nasıl şekillendiğine dair önemli ipuçları sunar, dolayısıyla dönemin zorluklarını ve insan ruhunun direnme gücünü edebi bir derinlikle ortaya koyar. Bu

²³ Skoropadskaya, "Ancient and Christian Traditions," 620-626.

bağlamda, *Doktor Jivago*'nun içindeki karakterlerin ve toplumsal dönüşümlerin inanç ve ahlaki değerlerle olan çatışmaları, daha geniş bir toplumsal ve kültürel bakış açısıyla ele alındığında Ortodoks dünya anlayışının sanat yoluyla kavranmasının zorlukları ve olanakları üzerine önemli detayları gün yüzüne çıkarmaktadır.

Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanı, bireyin içsel çatışmalarını, inançlarını ve toplumsal dönüşümü anlamak adına derinlemesine bir keşfe çıkar. *Sıkışan Ruh* başlıklı bu çalışmada romandaki ana karakter *Yuri Jivago*'nun, Ekim Devrimi ve sonrasındaki toplumsal değişimlerin tam ortasında yaşadığı ruhsal çözülme ve ahlaki çatışmalar ele alınmıştır. *Jivago*'nun ruhu, devrimler ile savaşlar gibi toplumsal dönüşümlerin etkisiyle sıkışırken, bu içsel sıkışmışlık bireysel ve toplumsal düzeydeki ahlaki çatışmaların bir yansıması olarak ortaya çıkar.

Roman, yalnızca toplumsal bir dönüşümün değil, aynı zamanda bu dönüşümün birey üzerindeki manevi ve ahlaki etkilerinin de derin bir portresini çizer. *Jivago*'nun hayatı, tarihsel olaylarla şekillenirken, bu olayların bireyin inançlarını ve değerlerini nasıl sınıdığını gösterir. Toplumsal devrim, *Jivago*'nun ruhunu sıkıştıran bir güç olarak işlev görür; ancak bu sıkışmışlık, onu sadece bir kriz noktasına sürüklemekle kalmaz, aynı zamanda insanlık ve inanç üzerine yeni bir anlam arayışına da iter.

Pasternak, *Doktor Jivago*'da, toplumun birey üzerindeki etkisinin, bireyin ahlaki değerleriyle çatışarak nasıl bir içsel çözülme süreci yarattığını irdeler. *Jivago*'nun mücadeleleri, inanç ve toplum arasındaki gerilimi somutlaştırırken onun manevi yolculuğu aynı zamanda toplumsal adalet, özgürlük ve insanlık gibi evrensel temalarla ilişkilendirilir. Roman, bireysel inançlar ve toplumsal sorumluluk arasındaki çatışmayı, insanın ruhsal sıkışmışlıkları ve toplumun tarihsel dönüşümüyle birleştirerek her iki düzeyde de insanın ruhunu test eder.

Sonuç olarak, Pasternak'ın eserinde *sıkışan ruh* yalnızca bir bireysel deneyim değil, aynı zamanda toplumsal ve ahlaki çatışmaların, inanç krizlerinin bir yansımasıdır. *Jivago*'nun ruhsal çözülmesi, devrimci bir toplumda bireysel inançların ve moral değerlerin nasıl çatıştığını ve bu çatışmaların bireyin iç dünyasına nasıl yansıdığını gösterir. *Doktor Jivago*, inanç ve toplumun birey üzerindeki etkilerini derinlemesine sorgularken, bu çatışmaların insanın ahlaki ve manevi evriminde ne denli belirleyici olduğunu ortaya koyar. Pasternak, sadece bir devrimin ya da savaşın değil, bir insanın ruhunun sınavdan geçmesinin de hikâyesini anlatır. *Jivago*'nun yolculuğu, insanın içsel dünyasıyla toplumsal sorumluluklar arasındaki gerilimin her zaman bir çözüm arayışına dönüşeceğini gösterir.

Doktor Jivago, yalnızca bir bireyin içsel çatışmalarının değil, aynı zamanda toplumsal ve tarihsel dönüşümün birey üzerindeki etkisinin de derinlemesine incelendiği bir eserdir. Pasternak, romanında ulusal ve evrensel temaları iç içe geçirerek devrimci dönemdeki toplumsal değişimlerin birey üzerindeki ahlaki ve manevi etkilerini sorgular. Romandaki '*sıkışan ruh*' teması, devrimlerin ve savaşların bireyin içsel dünyasını nasıl şekillendirdiğini, ruhsal çözülmeyi ve kişisel ahlaki çatışmaları betimler. Ancak Pasternak, bu dönüşümü sadece bir toplumsal olgu olarak görmekle kalmaz; onu, evrensel insanlık değerleri ve Hristiyanlık bağlamında daha derin bir manevi anlam arayışına yerleştirir. Pasternak'ın *Doktor Jivago*'su, bireysel inanç ile toplumsal dönüşüm arasındaki derin bağlantıları ortaya koyarak insan ruhunun içsel çatışmalarla nasıl şekillendiğini ve evrimleştiğini gösterir. Romanın sonunda *Doktor Jivago*'nun hayatındaki önemli karakterlerin manevi dirilişi, Hristiyan öğretisindeki "kurtuluş" ve "çarmıha geriliş" motifleriyle örtüşür. Pasternak, bu dini temaları yalnızca bir öğreti olarak değil, insanın en derin çatışmalarının ve evrensel toplumsal dönüşümün simgesi olarak işler. Bu bağlamda *sıkışan ruh* ifadesi bireysel ve toplumsal düzeydeki çelişkilerin ve dönüşümlerin merkezine yerleşir. Birey, dışsal devrimsel değişimlerle ve içsel manevi sorgulamalarla sıkışırken, kendi ruhsal evrimini de deneyimlemektedir. *Doktor Jivago*'nun yolculuğunda görüldüğü gibi insanın içsel dünyasındaki bu sıkışmışlık, toplumsal düzenin yeniden şekillendiği bir dönemde daha da belirginleşir.

Pasternak, toplumsal olayları ve bireysel gelişimi, insanlık tarihinin temel değerlerine dayandırarak ele alır. Bu olgu, '*sıkışan ruh*' temasıyla birleştirildiğinde sadece bireysel bir sıkıntıyı değil, aynı zamanda insanlık durumunun evrensel bir temsiliyi ortaya koyar. Her birey hem kendi içsel çatışmalarıyla hem de toplumsal değişimlerle sıkışmış bir varlık olarak nihayetinde kurtuluş ve yenilenme yolunda bir seçim yapmak zorundadır. Bu, Pasternak'ın karakterleri aracılığıyla verdiği manevi mesajın temelini oluşturur.

Sonuçta, *Doktor Jivago*, bireysel inanç ile toplumsal dönüşümün, bireylerin ahlaki evriminden toplumların tarihsel değişimine kadar geniş bir yelpazede birbirine nasıl bağlı olduğunu gösteren derin bir eserdir. Pasternak, romanını sadece bir toplumsal eleştiri değil, aynı zamanda insanlık durumunun derinliklerine inen bir manevi keşif olarak şekillendirir. *Sıkışan ruh*, bu söz konusu derin manevi arayışı ve insanın ruhsal dönüşümünü simgeler. Pasternak, toplumsal dönüşüm ve manevi yenilenmenin birleşiminden çıkarılacak evrensel konuları da vurgular ve bu sayede eserini hem tarihsel bir metin hem de dini bir öğreti olarak önemli kılar.

Pasternak'ın sanatsal başarısı, devrimci toplumu ve bireyin içsel dünyasını harmanlayarak geniş bir tarihsel ve felsefi perspektife oturtmasıdır. *Doktor Jivago*, toplumsal devrimleri ve insanlık tarihinin ruhsal boyutlarını yeniden tanımlar. Roman, bireysel ve toplumsal düzeydeki çatışmaların, evrensel bir değerler sistemine dayalı olarak aşılabileceği inancını taşır. Pasternak, sanatını yalnızca toplumsal bir eleştiri aracı olarak değil, aynı zamanda insanlık ve inanç temalarının bir araya geldiği ontolojik ve felsefi bir yapı olarak sunar. Bu bağlamda *Doktor Jivago*'nun tarihi bir roman olmanın ötesine geçerek bireysel ve toplumsal dönüşümü evrensel bir perspektifte ele alması, Pasternak'ın edebi mirasının büyüklüğünü gösterir.

Extended Abstract

Boris Pasternak's *Doctor Zhivago* is not only a profound exploration of the historical transformation of Soviet Russia but also a deep analysis of the spiritual and moral evolution of individuals. By delving into the societal changes of the early 20th century, particularly the October Revolution, Pasternak addresses the reflections of these changes in the inner lives of individuals. The novel questions the spiritual and moral transformation processes of the time through a focus on the fundamental human values. As it grapples with universal themes such as faith, society, moral conflict, and spiritual salvation, it offers a detailed portrayal of how these themes impact individual lives. *Doctor Zhivago* goes beyond societal critique, examining both individual and collective spiritual quests with remarkable depth.

The novel presents a portrait of individual moral conflict through the interaction between characters' inner worlds and the external societal pressures they face. In the context of revolution and war, *Doctor Zhivago* portrays the spiritual journey of the human soul, intertwining themes of love and freedom. *Yuri Zhivago*'s life symbolizes the struggle of an individual seeking balance between personal freedom, social responsibility, and religious belief. His life reveals the spiritual effects of a revolutionary period on the individual and how this impacts one's personal identity.

The narrative is structured around the theme of the "trapped soul." Pasternak delves deeply into the destructive effects of revolution and war on the human soul, using his characters to explore the tensions between societal pressures, individual desires, and spiritual quests. This conflict is central to the novel, manifesting both in the characters' inner worlds and in the broader societal structures. Pasternak challenges the reader to reflect on the clash between individual spiritual freedom and the constraints of social order, linking the transformation of the individual soul to the changes in the external world.

Pasternak approaches societal change and revolution not merely as historical events but as catalysts for personal spiritual evolution. *Doctor Zhivago* explores how individual moral and spiritual transformations intertwine with broader societal changes, shaping and being shaped by one another. By examining the relationship between faith and society, Pasternak delves into the characters' spiritual journeys, exploring the profound impact of living through revolutionary turmoil on their personal beliefs.

While the novel addresses social and political critiques, it also emphasizes individual spiritual discovery. Pasternak demonstrates how, even amidst the chaos of post-revolutionary society, individuals continue to seek spiritual renewal and inner transformation. Far beyond being a historical novel, *Doctor Zhivago* becomes a deeply philosophical journey about humanity's existential struggles and spiritual quests. Through the connections Pasternak establishes between faith and the human soul, the novel questions the balance between individual liberty and social responsibility.

In conclusion, *Doctor Zhivago* is a novel that intricately weaves together the relationship between individual faith and societal transformation. Even amidst a societal upheaval such as revolution, Pasternak emphasizes the importance of the human spiritual journey and explores the deep tensions between social structures and the inner world of the

individual. The novel is not merely a historical narrative; it offers a universal story about spiritual and moral transformation. Through his portrayal of the interconnection between societal and spiritual transformations, Pasternak stresses the importance of preserving individual spiritual freedom even in revolutionary times.

Pasternak's *Doctor Zhivago* not only addresses the societal transformation of Soviet Russia but also delves deeply into individual moral conflicts, spiritual quests, and the evolution of the human soul. The novel cannot be considered apart from the historical context, as it masterfully integrates themes of faith, society, and moral conflict. By examining how societal transformations like revolution and war affect the inner world of the individual, Pasternak centers his narrative on the conflict between societal structures and personal identity.

The theme of the trapped soul in the novel symbolizes the tension between the individual's inner world and external societal pressures. Pasternak skillfully addresses the moral transformations of his characters in parallel with the transformations in society, showing how individual values, beliefs, and ideals evolve in response to societal change. *Yuri Zhivago*'s moral conflicts reflect the struggles that individuals face during the transformative period of revolution, questioning the balance between personal freedom and social responsibility. Pasternak's novel portrays not only the life of an individual but also the spirit of an era shaped by revolution.

Doctor Zhivago explores how the pursuit of individual freedom and spiritual salvation intersects with societal change. The characters' positions within society and their inner spiritual quests highlight the interconnectedness of moral and spiritual transformations with broader social developments. Pasternak shows how revolutionary movements impact individuals' inner conflicts and beliefs, illustrating the complex relationship between personal journeys and societal transformation. Far beyond a historical narrative, Pasternak evaluates the spiritual journey of humanity, as well as the development processes of individuals and societies, through a universal lens.

One of the novel's crucial themes is the moral and spiritual rebuilding of societies in the aftermath of revolution. Pasternak frames these societal changes not just as external shifts but as transformations linked to the inner worlds of individuals. The pursuit of spiritual salvation, the struggle against social injustice, and the quest for love and freedom form the novel's central pillars. Pasternak examines how each character's internal conflicts and relationships with society are presented in the complex setting of a revolutionary period, structuring the novel not only as a social critique but as a profound spiritual exploration.

Ultimately, *Doctor Zhivago* is a masterpiece that emphasizes the interconnectedness of societal transformation and individual spiritual quests. Pasternak intricately links the major societal shifts of revolution and war in Soviet Russia with the moral and spiritual evolutions of individuals, offering a deep reflection on the tensions between inner and outer worlds. The novel goes beyond being a historical account, providing a rich analysis of the relationships between individual beliefs, social change, and spiritual redemption. Through the characters' internal conflicts and the effects of societal transformation, Pasternak offers readers a universal human condition, making *Doctor Zhivago* a significant intellectual and artistic contribution on both social and spiritual levels.

Çıkar Çatışması Bildirimi - Conflict of Interest Statement

Yazar, bu çalışmaya ilişkin herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

The author declares that there is no conflict of interest regarding the publication of this article.

Destek/Finansman Bilgileri - Support Financing Information:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için destek almamıştır.

The author has received no financial support for the research, authorship, and publication of this article.

Etik Beyan / Ethical Declaration:

Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir. It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to throughout the preparation of this study and that all sources consulted have been duly acknowledged in the bibliography.

Etik Onay /Ethical Approval:

Bu çalışma, insan veya hayvan denekleri içermediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.

As the present study does not involve human or animal subjects, ethics committee approval was not required.

Yapay Zeka Beyanı - GenAI Use:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde herhangi bir yapay zeka aracı kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

No artificial intelligence tools were used in the preparation of this study. The writer created all of the study's content in compliance with academic ethic principles and scientific research methodologies.

Kaynakça

- Alexandrova, Ariadna Viktorovna. “Family Relationships in the Novel by B. L. Pasternak *Doctor Zhivago*.” *Society: Philosophy, History, Culture* 12 (2024): 211–220.
- Aydın, Onur. “Atatürk’ün Halkçılık İlkesi Bağlamında Gorkiy’in *Ana* Adlı Romanının Yeniden Yorumlanması,” *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 12, no. 3 (2022): 2467–2486.
- Bakhtin, Leonid Vladlenovich ve Lev Alekseyevich Voronin. *S raznykh tochech zreniya Doktor Zhivago Borisa Pasternaka* içinde, giriş yazısı: A. Voznesensky. Moscow: Sovetskiy Pisatel, 1990, 288.
- Barnes, Christopher. *Boris Pasternak: A Literary Biography: Volume 2, 1928–1960*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Golenko, Zhanna Anatolyevna. “Just One More from Stranger: The Problems of the ‘Superfluous Personal’ in Pasternak’s Novel *Doctor Zhivago*,” *RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism* 4 (2012): 28–35.
- Melnichuk, E. P. “Second Birth: Novel Pasternak *Doctor Zhivago*: Thirty Years after the Thaw.” *RUDN Journal of Literary Criticism*, no. 3 (2016): 48–59.
- Odnosum, Natalia V. “The Genre of Spiritual Autobiography Features in the Novel by B. L. Pasternak ‘*Doctor Zhivago*,’” *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series ‘Philology’*, no. 82 (2019): 70–77.
- Pasternak, Boris Leonidovich. *Doktor Zhivago 1945–1955, 100 luchshikh knig vsekh vremen içinde*, Milano: Giangiacomo Feltrinelli Editore, 1988.
- Skoropadskaya, Anna Aleksandrovna. “The Gospel of John in Boris Pasternak’s Novel *Doctor Zhivago*,” *Problems of Historical Poetics* 9 (2011): 342–354.
- Skoropadskaya, Anna Aleksandrovna. “Ancient and Christian Traditions in the Depiction of the Garden in Boris Pasternak’s Novel *Doctor Zhivago*,” *Problems of Historical Poetics* 13 (2015): 613–628.
- Skorospelova, Ekaterina Borisovna, ve Shakar Kyubra Chaglyan. “Semantika i funktsii motiva meteli v romane B. Pasternaka *Doktor Zhivago*,” *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki*, no. 4-2 (58) (2016): 41–44.
- Yılmaz, Salih. “Sovyetler Birliği’nde İdeolojik Bir Araç Olarak Tarihî Roman.” *III. Milletlerarası Tarihî Roman ve Romanda Tarih Bilgi Şöleni Bildirileri* içinde. Konya: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 2015.
- Zou, Wenyaoyao, ve Ilya Borisovich Nichiporov. “Religious Perception of Time in B. Pasternak’s Novel *Doctor Zhivago*,” *Nauchnyi Dialog* 3 (2019): 202–213.